

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nejc Kolmančič

Kulturna politika v občini Grosuplje

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Nejc Kolmančič

Mentorica: izr. prof. dr. Irena Bačlija Brajnik

Kulturna politika v občini Grosuplje

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Kulturna politika v občini Grosuplje

Pričujoča diplomska naloga se ukvarja z organizacijo kulturne preskrbe v občini Grosuplje. V prvi vrsti me je zanimalo, kako zakonodaja predpisuje organiziranost in financiranje kulturne dejavnosti na nivoju občin in pred kakšnimi izzivi je lokalna skupnost, ko je potrebno definirati vizijo razvoja kulturne politike. Kateri so strateški cilji in ukrepi kulturne politike na posameznih področjih? Katera so temeljna načela kulturne politike v občini Grosuplje? Podrobneje sem analiziral obdobje med letoma 2008 in 2015. V praktičnem delu se ukvarjam z vzroki, zakaj se je po letu 2010 financiranje ljubiteljske kulture zmanjševalo. V samem zaključku predlagam tudi alternativne načine financiranja.

Ključne besede: javni zavod, kulturna politika, kulturni management, oblikovanje politik, strateško planiranje.

Cultural policy in the municipality of Grosuplje

Diploma thesis deals with the organization of cultural supply in the municipality of Grosuplje. I was interested in how the law stipulates the organization and financing of cultural activities at the municipal level and what challenges the local community has to face when defining a vision for the development of cultural policy. What are the strategic goals and measures of cultural policy in certain areas? What are the fundamental principles of cultural policy in the municipality of Grosuplje? I have made an accurate analysis of the period between the years 2008 and 2015. In the practical part the causes why there has been a reduction of funding of amateur culture after the year 2010 are presented. In the conclusion I also suggest some alternative sources of funding.

Keywords: cultural management, public institutions, cultural policy, policy making, strategic planning.

Kazalo

Uvod	6
1 Metodološki okvir	8
1.1 Cilj in namen diplomskega dela	8
1.2 Hipoteze	8
1.3 Raziskovalne metode in tehnike	9
1.4 Struktura diplomskega dela	9
2 Pojemne in teoretične opredelitve	11
2.1 Kulturna politika.....	11
2.2 Javna politika	13
2.3 Oblikovanje javnih politik	14
2.4 Oblikovanje kulturnih politik.....	15
2.5 Kulturnopolitična strategija	15
2.6 Uresničevanje javnega interesa za kulturo	17
2.7 Kulturne organizacije	18
2.8 Financiranje kulturnih dejavnosti	19
2.9 Tipi financiranja kulturnih dejavnosti	21
2.10 Financiranje nepridobitnih organizacij	25
3 Kultura v občini Grosuplje	26
3.1 Organiziranost kulture v občini Grosuplje.....	26
3.2 Zveza kulturnih društev Grosuplje	27
3.3 Javni sklad RS za kulturne dejavnosti	29
3.4 Lokalni program kulture 2008-2011	30
3.5 Kulturni program po letu 2011.....	34
3.6 Lokalni program kulture 2016-2019	34
4 Financiranje ljubiteljske kulture v občini Grosuplje	36
5 Analiza intervjujev	43
6 Zaključek	51
7 Literatura	55
Priloge	60
PRILOGA A: Intervju z Janezom Lesjakom, nekdanjim županom občine Grosuplje...	60

PRILOGA B: Intervju z Jelko Kogovšek, vodjo Urada za finance, gospodarstvo in družbene dejavnosti	64
--	-----------

Kazalo grafov

Graf 4.1: Sredstva za ljubiteljsko kulturo med 2008 in 2015.....	38
Graf 4.2: Sredstva za ljubiteljsko kulturo med 2008 in 2015.....	39
Graf 4.3: Sredstva za delovanje ZKD Grosuplje od 2008 do 2015.....	40
Graf 4.4: Odhodki občine Grosuplje od 2008 do 2015	40
Graf 4.5: Gibanje sredstev za ljubiteljsko kulturo občine Grosuplje (nominalno in v deležu)	41

Uvod

Ko govorimo o razvoju kulture, pri tem imam v mislih vsa področja kulture, od glasbe, gledališč, knjižnic, vizualnih umetnosti, do knjige, filmske umetnosti, medijev ali kulturne dediščine, je skrb za kulturo eden izmed najpomembnejših ciljev kulturne politike. Gre za skrb tistih, ki jim je kultura namenjena, torej uporabnikom kulture, pa tudi vseh tistih, ki na tak ali drugačen način vplivajo na položaj kulture. Tudi zato kultura ni in ne more biti samo stvar kulturnikov. Prav zato je izjemnega pomena, da ima kulturna politika svoj strateški načrt, kar velja tudi za organiziranje kulture na lokalnem nivoju. Lokalna kulturna politika mora tako definirati prioritete in cilje za razvoj slehernega področja, zlasti pa to velja v obdobju finančne krize, ko lokalne skupnosti razpolagajo z omejenimi resursi.

Kulturno politiko v lokalnih skupnostih predpisuje Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, ki občinam nalaga lasten lokalni program razvoja kulturne dejavnosti. Lokalni program kulture izhaja iz obstoječega stanja kulture v občini. Opredeljuje področja kulture, kjer se zagotavljajo kulturne dobrine kot javne dobrine, načrtuje tudi investicije v javno infrastrukturo na področju kulture. Upošteva prednosti in slabosti lokalnega prostora ter zagotavlja pogoje za ohranjanje in razvoj kulture in njenih lokalnih posebnosti glede na bodoče priložnosti in nevarnosti, s katerimi se sooča.

Ker je kulturna dejavnost sila razvejana in enostavno preširoka, da bi jo bilo mogoče v celoti razdelati, se v diplomski nalogi osredotočam na bazično ali ljubiteljsko kulturno dejavnost, ki je posamezniku pogosto najbližje, z njo pa se ukvarja najširši krog ljubiteljev in odjemalcev vsega kulturnega. Na področje kulture namreč sodijo tudi dejavnosti, ki so po svoji zunanji pojavnosti kulturne, pa vendar ne sodijo med profesionalne dejavnosti. »To so tako imenovane amaterske dejavnosti, ki z aktivnim sodelovanjem svojih članov v kulturi daleč presegajo delež pasivnega uživanja kulturnih dobrin« (Breznik 2005, 16).

Ljubiteljsko kulturno dejavnost najlažje razumemo kot množično organizirano pristočasno kulturno udejstvovanje. Lahko rečemo, da vzpostavlja kontinuirane oblike komuniciranja v stopnji organiziranosti, normativnosti in formalni strukturiranosti (Ministrstvo za kulturo 2011). Skupnost ozavešča o pomembni vlogi kulture za posameznika, spodbuja vedenje o širši in lokalni kulturni dediščini ter povezuje ustvarjalce in skupnost ter veča atraktivnost in

ponudbo kraja. Ljubiteljska kultura je po svoji vsebini izredno heterogena, saj zajema številne zvrsti kulturnega udejstvovanja in vključuje vse od tradicionalne ljudske kulture do približevanja t. i. vrhunski kulturi, pa tudi različne oblike subkultur in alternativne kulture. Pogosto pomeni ljubiteljska kultura edino obliko kulture, zlasti pa to velja za manjše kraje (Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2008-2011).

Eno od temeljnih poslanstev bazične ali ljubiteljske kulture je ohranjanje in oživljanje različnih zvrsti kulture, ohranjanje bazične kulturne identitete, pa tudi soustvarjanje celovitega kulturnega prostora. »Ljubiteljska organizacija je postala najučinkovitejša mreža za distribucijo kulturnih dobrin, saj so v njenih prostorih nastopali tako ljubiteljski kot poklicni ustvarjalci« (Čopič in Tomc 1997, 196).

Ljubiteljska kultura omogoča občanom kakovostno preživljanje prostega časa, članom kulturnih društev pa pomaga pri aktivnem udejstvovanju in izobraževanju, s posebno skrbjo za perspektivne skupine in mlade talente, ki jih pripravlja za poklicno pot v kulturi. S povezovanjem in različnimi kulturnimi ustanovami in centri ter povezovanjem različnih ljubiteljskih kulturnih društev omogoča prebivalcem pestro in zanimivo kulturno ponudbo. S prireditvami in izobraževanjem viša kakovost vseh zvrsti umetnosti in neposredno spreminja miselnost o kulturi, predvsem vzgaja v spoštovanju do kulturnih dobrin, vedenju, da je za kulturno prireditev oziroma kulturno delovanje potrebno vložiti veliko dela, vztrajnosti in znanja. Vse naštetu pa ustvarja dodano vrednost okolja, v katerem bivamo, in pripomore k večji tolerantnosti do drugačnih in socialno slabše integriranih v lokalno okolje.

V pričujočem diplomskem delu bom opisal delovanje Zveze kulturnih društev Grosuplje in financiranje ljubiteljske kulture v Grosupljem skozi čas. Gre za nevladno organizacijo z mrežo kulturnih društev in profesionalno strokovno službo, ki skrbi za razvoj ljubiteljske kulture na programskem, organizacijskem, promocijskem in operativnem nivoju. Organizirana je kot društvo, sredstva pridobiva na razpisih in pozivih za kulturne dejavnosti iz proračunskih sredstev Občine Grosuplje, ki je že vseskozi njen glavni financer. Manjši del sredstev pridobiva Zveza tudi na razpisih Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti in od sponzorjev ter donatorjev.

V diplomski nalogi bom problematiziral odsotnost in pomanjkljivost veljavnih strategij, kar je eden od temeljev za predvidljivo financiranje kulturnih organizacij. V analizi obstoječega stanja

bom preveril, kako se je financiranje ljubiteljske kulture v občini Grosuplje gibalo v zadnjih letih (2008-2015). V nadaljevanju bom raziskal vzroke za morebitno nihanje finančnih sredstev v zadnjih letih. S hipotezama bom skušal preveriti, kateri so bistveni razlogi za upad finančnih sredstev. Podati bom skušal ugotovitve, kaj je botrovalo temu dejstvu. V sklepnem delu bom predstavil nevarnosti, ki lahko izhajajo iz pomanjkljivih ali odstotnih javnih politik, in preveril, ali obstaja kak primer dobre prakse iz tujine.

1 Metodološki okvir

1.1 Cilj in namen diplomskega dela

Cilj in smoter diplomskega dela bo s pogledom od zunaj ugotoviti, ali ima Občina Grosuplje veljavne strateške usmeritve v obliki dokumentov, ki bi potrdili, da v občini Grosuplje obstaja dejanska kulturna politika. Nadalje bom problematiziral vse bolj omejeno financiranje ljubiteljskih kulturnih dejavnosti in skušal poiskati razloge za ta prelom v kulturni politiki. Razpisal se bom o nevarnostih, ki izhajajo iz pomanjkljivega financiranja, na primeru dobrih praks iz tujine pa bom skušal preveriti, na kakšen način si lahko ljubiteljska kultura zagotovi nove vire financiranja oziroma dodatna sredstva, neodvisna od vsakoletnega občinskega proračuna.

1.2 Hipoteze

V pričujočem diplomskem delu bom raziskoval, zakaj se je financiranje ljubiteljske kulturne dejavnosti v zadnjih letih zmanjšalo in kateri so poglobitveni vzroki za to.

H1: *Vzrok za bistveno zmanjšan proračun¹ za ljubiteljsko kulturno dejavnost v občini Grosuplje je menjava oblasti na lokalnih volitvah 2010.*

H2: *Vzrok za bistveno zmanjšan proračun za ljubiteljsko kulturno dejavnost v občini Grosuplje je finančna in gospodarska kriza leta 2008.*

¹ Ocenjujem, da so se sredstva, namenjena ljubiteljski kulturi, med letoma 2008 in 2015 vztrajno manjšala in da so v letu 2015 znašala samo še polovico vsote iz leta 2010.

1.3 Raziskovalne metode in tehnike

Konkretne raziskovalne tehnike, ki jih bom pri svojem delu uporabil, bodo naslednje:

1. Deskriptivna metoda – deskriptivno metodo bom uporabil za opis konteksta in pomena problematike, s katero se v svojem diplomskem delu ukvarjam
2. Analiza primarnih virov – uporabil jo bom za analizo dokumentov in strategij z državne in lokalne ravni
3. Analiza sekundarnih virov – uporabil jo bom za opredelitev teoretičnih izhodišč, ki mi bodo koristila kot osnova za nadaljnje delo;
4. Družboslovni intervju – tehnika družboslovnega intervjuja omogoča pridobitev informacij, ki uradno niso nikjer navedene, so pa pomembne za analizo obstoječega stanja. Opravil bom dva polstrukturirana intervjuja, ki mi bosta pomagala razumeti razloge za stanje financiranja kulture. Opravil jih bom z:
 - a) Janezom Lesjakom – bivšim županom občine Grosuplje in
 - b) dr. Petrom Verličem – aktualnim županom občine Grosuplje.

1.4 Struktura diplomskega dela

V prvem delu naloge se bom posvetil kulturni politiki v Sloveniji in v Grosupljem. V grobem bom definiral osnovne pojme, ki me bodo spremljali tekom pisanja diplomskega dela. Tako bom opisal vlogo Zveze kulturnih društev Grosuplje, ki v občini že 40 let opravlja vlogo zavoda za kulturo, nekakšnega vzpodbujevalca kulture, ki je v zadnjih letih poleg koordinacije kulturnih dejavnosti društev opravljala nalogo posrednice celotne kulturne ponudbe in upravljalca dveh poglobitnih kulturnih objektov. Predstavil bom tudi vse strateške dokumente, ki definirajo kulturno politiko v občini.

V drugem sklopu bom prikazal analizo stanja in financiranje ljubiteljske kulturne dejavnosti v Grosupljem s strani občine v letih 2008-2015. Na relevantni teoriji bom utemeljil, zakaj je predvidljivo in vnaprej zagotovljeno financiranje kulturnih dejavnosti tako zelo pomembno.

V tretjem delu bom skušal ugotoviti, zakaj se je financiranje kulturnih dejavnosti v Grosupljem po letu 2010 bistveno zmanjšalo oziroma kakšni so vzroki za tovrsten trend. Finančne podatke

bom dobil iz veljavnih odlokov o proračunu občine Grosuplje oziroma zaključnih računov, obe hipotezi pa bom skušal potrditi ali ovreči preko polstrukturiranega intervjuja z Janezom Lesjakom, bivšim županom občine Grosupljem, in dr. Petrom Verličem, aktualnim županom občine Grosuplje.

V zadnjem analitično-sklepnem delu bom skušal poiskati primere dobrih tujih praks in izzive, kako pridobiti alternativne vire financiranja.

2 Pojemovne in teoretične opredelitve

2.1 *Kulturna politika*

Termin kulturna politika je novejšega datuma, prvič so ga definirali šele v 60. letih dvajsetega stoletja. UNESCO je leta 1967 v Monaku organiziral Okroglo mizo o kulturni politiki in takrat definiral: »Kulturna politika je vsota zavestnih in premišljenih postopkov, ukrepov ali odsotnosti ukrepov v skupnosti, ki si prizadeva, da zadovolji določene kulturne potrebe z optimalno rabo naravnih in človeških zmožnosti, s katerimi razpolaga skupnost v danem trenutku« (UNESCO 1969, 10).

Kulturno politiko lahko opredelimo tudi kot »urejanje zadev, artikulacijo in usklajevanje interesov na področju kulture prek pristojnosti, ki jih imajo javne oblasti« (Čopič in Tomc 1997, 68). V tem primeru pa so možne različne klasifikacije glede na njeno vlogo v družbi. John Pick na primer deli kulturno politiko na deskriptivno, ki ohranja tradicionalno nastale razmere in ustreza državi s stabilnim razvojem in močno razvito pluralno civilno družbo, rekreativno, ki temelji na začasnih posegih države in načeloma prepušča kulturo trgu, in perskriptivno, za katero je značilna prodejavna vloga države z jasno vizijo in kulturo kot prednostnim področjem delovanja (Čopič in Tomc 1997).

O pomenu kulturne politike razmišlja tudi Kovačič Peršin: »To, kar imenujemo kulturna politika, ima poseben pomen prav v Evropi in je evropski izum. S pojmom namreč zaobjamemo posebno, tako rekoč prioriteto skrb, ki jo evropska nacionalna država namenja ohranjanju in razvijanju nacionalne kulture« (Kovačič Peršin v Tomc in Čopič 1998, 59).

Po UNESCO (1969) so najpomembnejši cilji kulturne politike naslednji:

1. organizirana skrb države za kulturni razvoj družbe, posebne socialne skupine in institucije;
2. ustanavljanje in finančno stabilno poslovanje ustreznih institucij, ustvarjanje materialnih in drugih pogojev za množično rabo kulturnih dobrin in udeležbo državljanov v kulturnih aktivnostih;
3. uvajanje metod in instrumentov, ki lahko omogočijo individualno preučevanje in skrb za kulturne vrednote;

4. načrtno, premišljeno delovanje v skupnosti z namenom zadovoljitve kulturnih potreb državljanov, pri čemer se optimalno koristi kulturne vire, ki so na voljo skupnosti.

Ena najpomembnejših nalog kulturne politike je zagotavljanje ustreznih pogojev za delovanje: »Poglavitna naloga kulturne politike je torej pripravljanje gmotnih pogojev in vsega, kar lahko prispeva k razmahu kulture. Zlasti finančno in pravno problematiko lahko ureja le kulturna politika, z jasno zavestjo, da vsebinska vprašanja kulture niso njeno področje« (Bernik v Tomc in Čopič 1998, 16).

Božović (1984) na kulturno politiko gleda kot na sistem družbenih definicij in institucionalnih instrumentov, namenjenih za razvoj kulture, skrbi za ohranjanje in spodbujanje njenih vrednot. Država svojo kulturno politiko izvaja v skladu z naslednjimi postopki:

- ustanavljanjem ustreznih kulturnih ustanov;
- evidentiranjem avtohtonih in nacionalnih vrednot;
- razvrščanjem kulturnih dejavnosti;
- zagotavljanjem svobode izražanja in medkulturnim dialogom;
- usmerjanjem in razvijanjem kulture v humanistični smeri;
- spodbujanjem inovacij v kulturni dejavnosti;
- kulturnim in umetnostnim izobraževanjem državljanov;
- strokovnim vodenjem kulturnih ustanov in dejavnosti.

Kot eno od nalog kulturne politike avtorja knjige *Muze na trgu* navajata »ustvarjanje boljših pogojev za živahno umetnost« (Frey in Pommerehne 2001, 11). Kljub temu, da je ta opredelitev najverjetneje preveč splošna, da bi iz nje lahko sledile konkretnije smernice za delovanje javnih oblasti na področju kulture, dejansko zajema bistvo sodobne kulturne politike. V nasprotju s poudarjanjem izobraževalne in ideološko ali nacionalno legitimizacijske funkcije umetnosti, je ravno zavzemanje za razvoj živahne umetnosti – raznolike, večplastne, pestre, angažirane, žive, dostopne umetnosti, ki nagovarja sodobnega človeka, izhodišča točka, h kateri bi se morali vrniti ob soočanju s problemom oblastnih poseganj v kulturo.

Da bi ugotovili, ali se smernice kulturne politike dejansko tudi izvajajo, je posebna naloga kulturne politike tudi evalvacija in analiza implementacije zastavljenih ciljev tako na makro kot na mikro ravni. To pomeni tako na ravni države in lokalnih skupnosti kot na ravni rezultatov posameznih kulturnih ustanov, ki so prejele finančno podporo. Pri tem je nujno vzpostaviti

objektiven sistem nadziranja, »preseči strankarsko politiko in se osredotočiti na ekspertno znanje posameznikov in njihovo strokovnost« (Spahić 2002, 22).

Pomembno je ločiti tudi državno od lokalne ravni. Za oblikovanje in izvajanje kulturne politike je pristojno Ministrstvo za kulturo. Nacionalni program za kulturo 2014-2017 je strateški dokument, ki ga je omenjeno ministrstvo pripravilo v skladu z Zakonom o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK). »V njem so opredeljena posamezna področja kulturnega oziroma umetniškega ustvarjanja, znotraj njih pa cilji in ukrepi za doseganje javnega interesa na posameznem področju« (Sabadin 2016, 2).

Poleg nacionalne kulturne politike, ki se nanaša na kulturo celotne države, poznamo tudi kulturne politike, ki zadevajo manjše dele države, na primer regije, občine ali mesta. Kulturne politike evropskih držav se razvijajo in medsebojno izmenjujejo izkušnje, zato številni koncepti, uvedeni v zadnjih petdesetih letih postopoma postajajo praksa v veliki večini držav, čeprav se implementirajo na različne načine (Dragičević-Šešić in Stojković 2000).

Glede na sodobne teorije in prakse lahko zaključimo, da kulturna politika pomeni ohranjanje in razvoj kulturnih vrednot in identitete, optimalni razvoj ustvarjalnosti in umetniške produkcije ter širjenje kroga participacije v kulturi. Kulturna politika predstavlja organizirano skrb za kulturni razvoj in dolgoročno definira cilje kulturnega razvoja. Vzpostavlja se z namenom, da kulturnemu sektorju pomaga opravljati svoje poslanstvo – zavestno uravnava interese na področju kulture in odloča z zvezi z vsemi zadevami, ki se nanašajo na kulturni razvoj globalne družbe.

2.2 Javna politika

Za razumevanje nastajanja kulturnih politik je potrebno razumeti, da gre le za eno od mnogih podzvrsti javnih politik. Posamično javno politiko je moč opredeliti kot vrsto povezanih izbir, ki jih sprejmejo vladna telesa in uradniki (Dunn 1981). Še konkretnjša je Fink Hafnerjeva, ki pravi, da so »javne politike politične odločitve oziroma uradna pravila obnašanja, ki so zavezujoča na teritoriju, ki ga upravlja in nadzoruje pristojna državna avtoriteta. Odločanje o javnih politikah je monopol političnih odločevalcev, ki odločajo tudi o uporabi instrumentov in mehanizmov za izvajanje javnih politik« (Fink-Hafner 2002, 13).

Lahko bi torej rekli, da gre pri javni politiki za nekakšen niz odločitev, ki jih sprejme politični igralec ali skupina njih, nanaša pa se na izbor ciljev in sredstev, s katerimi naj bi te cilje dosegli.

Še jasnejšo razlago, kaj je javna politika, poda Krašovčeva, ki pravi, da je »javna politika oblikovana in sprejeta z namenom razrešitve določenega javnega (družbenega) problema« (Krašovec 2002, 5).

Javnost politik se predpostavlja v dveh temeljnih elementih. Prvi naslavlja vprašanje oziroma problem, ki je javne narave in zadeva širši krog posameznikov v okviru družbenih pogojev življenja. Drugi element pa predpostavlja, da gre za javno reševanje problema in da je za spremembe zadolžen javni sektor, ki mora sprejeti ustrezne ukrepe. »Celovito gledano so javne politike lahko razumljene kot nabor sprejetih aktivnosti oziroma ukrepov, s katerimi pristojne institucije javnega sektorja sledijo ter poskušajo zagotavljati tiste družbene aktivnosti, katere oziroma katerih posledice je mogoče razumeti kot javni interes« (Pinterič 2009, 327).

2.3 Oblikovanje javnih politik

Za razumevanje oblikovanja kulturnih politik kot ene od javnih politik je smiselno pojasniti proces oblikovanja slednjih. »Oblikovanje javnih politik poteka po navadi skozi daljši institucionalno in proceduralno določeni proces. Ta proces poteka v glavnem znotraj področja, v katerega prevladujoče sodi določena javna politika, oziroma znotraj določenega sektorja javnih politik« (Krašovec 2002, 8).

»Procesi oblikovanja in izvajanja javnih politik so empirični procesi. Prepoznamo jih po tem, da zajemajo administrativne, organizacijske in politične dejavnosti, s katerimi se oblikujejo in izvajajo javne politike« (Fink-Hafner 2007, 19).

Za lažje razumevanje procesov političnega odločanja je bilo razvitih več različnih modelov, med njimi pa je verjetno najpomembnejši procesualni model. Slednji temelji na razumevanju procesa oblikovanja in izvajanja javnih politik kot zaporedja časovno ločenih in vsebinsko različnih faz. Po Fink Hafner (2007) so to:

1. identifikacija družbenih oziroma javnopolitičnih problemov in oblikovanje političnega dnevnega reda;

2. oblikovanje javnopolitičnih alternativnih rešitev družbenega problema;
3. uzakonitev izbrane javnopolitične rešitve;
4. izvajanje javne politike;
5. vrednotenje učinkov javne politike.

2.4 Oblikovanje kulturnih politik

Podobno kot velja za gospodarske ali politične subjekte, mora tudi vsak subjekt kulturne dejavnosti pri kratkoročnem ali dolgoročnem načrtovanju imeti ali razvijati (plansko) strategijo. Spahić v svojem delu *Kulturni marketing* (2002) to pojasni zaradi dveh vzrokov:

- predvsem zaradi zagotavljanja svoje eksistence v prihodnosti;
- posebej zaradi odpravljanja tekočih poslovnih težav ali planskih vrzeli.

Z drugimi besedami; svoje sedanosti in prihodnosti ne sme prepustiti stihiji ali naključju, ravnati mora racionalno, analitično, plansko in še posebej kreativno, modro in kontrolirano, da bi si zagotovil zadovoljiv položaj v konkurenci enakih ali podobnih kulturnih institucij ali subjektov oziroma da bi si zagotovil svetlo prihodnost.

Državnega uradnika ali politika (na lokalni, regionalni ali državni ravni), ki mora ob omejenih proračunskih sredstvih skrbeti za potrebno ravnovesje med preskrbo in spodbudami, tak celostni pristop v najboljšem primeru skrajno zmede, v najslabšem primeru pa se mu zdi popolnoma neizvedljiv. »Kultura je podobno kot zdravstvo in izobraževanje lahko jama brez dna. Nikoli ni dovolj denarja, da bi lahko naredili vse, in pogosto ga je premalo, da bi lahko sploh kaj res dobro naredili« (Mundy 2001, 10). Vendar je v tem tudi moč kulture. »Ker gre pri vlaganju v kulturo pravzaprav za predstavitev dosežkov in za raziskovanje možnosti do skrajnih meja, bodo ljudje vedno prihajali s svežimi načrti in pogumnimi pobudami, za katere želijo dobiti sredstva od nekoga drugega. Brez tega vzgona in hotenja družba in kultura stagnirata in noben politik katere koli barve ne želi voditi države v času stagnacije« (Mundy 2001, 10).

2.5 Kulturnopolitična strategija

Etimološka podlaga pojma »strategija« izhaja iz grške besede »stratos«, ki pomeni general, iz besede »strategema«, ki pomeni »generalov načrt«, torej kako v konkretni vojaški operaciji preigrati, prevarati, zmanipulirati sovražnika oziroma ga premagati z izrabo svoje prednosti in njegove slabosti. O strategiji popularno rečemo, da je umetnost vojskovanja. Dober strateg je tisti, ki zmaga, ki doseže postavljeni cilj, je luciden, zvit, inteligenten, ki ima veliko talenta, razuma in strasti za dejavnost, s katero se ukvarja, ki ima velik izkušenj, je samozavesten, zna pravilno preceniti in oceniti situacijo, postaviti prave cilje, pritegniti prave ljudi, obstoječe materialno-tehnične možnosti (v vojskovanju ali v kateri koli drugi dejavnosti) in je dober organizator (Spehić 2002).

Preneseno v polje politike, gospodarstva ali kulturnih institucij, je ta »general«, strateg, običajno vodja organizacije, kulturne institucije. Namesto klasičnega vojaškega sovražnika imamo v gospodarski ali kulturni dejavnosti opraviti s konkurenčnimi podjetji, namesto bojnega polja pa imamo trg, na katerem si vsi udeleženci (tudi kulturni subjekti) prizadevajo za osvojitve čim večjega števila klientov za čim privlačnejše programe (ponudbo), čim večji ugled (pozitiven imidž) in čim boljše finančne rezultate, to je profit.

Širše gledano je strategija »opredelitev glavnih dolgoročnih smotrov in ciljev podjetja ter smeri akcija, pa tudi razporeditve virov, potrebnih za doseganje ciljev« (Luttwak, 1987, 53), strateški marketing pa najlažje razložimo kot »sklop različnih analitičnih (raziskovanje), planskih (načrtovanje), strokovno-vodstvenih (kadrovsko izpopolnjevanje) in nadzorovalnih dejavnosti (nadzorovanje), ki nas pripeljejo do strateškoplansko zastavljenega cilja« (Karlof 1993, 111).

Spahić v delu *Kulturni marketing* (2002) kulturo (enako je tudi pri gospodarstvu in politiki) loči dve temeljni ravni:

- globalno raven/makro raven kulturne politike (strateško opredelitev in ciljev) države (*state cultural marketing*) in
- mikro raven konkretnih institucij ali posameznikov, katerih temeljna dejavnost je eden izmed različnih segmentov širšega pojmovanja kulture ali kulturne dejavnosti (muzeji, galerije, film, drama, klasična glasba, estrada, zabava, šport, galerijska dejavnost, likovni programi, knjižnice, diskografska produkcija, TV, itd.).

V primeru mojega diplomskega dela me bolj zanima konkretna občinska kulturna politika, njena strategija oziroma odsotnost le-te in kaj to pomeni za delovanje kulturnih institucij v občini.

2.6 Uresničevanje javnega interesa za kulturo

Po letu 1991, ko je Slovenija postala samostojna država, se je kulturna zakonodaja spremenila že nekajkrat. Leta 1991 je parlamentarni odbor za kulturo oblikoval svojo Resolucijo o kulturi. Z njo je opredelil cilje, načela in elemente kulturne politike in tudi model upravljanja in odločanja v kulturi, sistem organiziranja kulturnih ustvarjalcev ter potrebne zakonske predpise za novo ureditev v kulturi (Čopič in Tomc 1997).

Leta 1994 je bil sprejet Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture (ZUIJPK), ki je uzakonil pravila za kulturnopolitično odločanje in sistem organiziranja in financiranja kulture. V njem so opredeljene tudi naloge občin in sicer je njihova naloga pospeševanje kulturne dejavnosti na območju občine, to pa določi občinski svet na predlog župana. Kulturne dejavnosti lahko opravljajo posamezniki in pravne osebe kot pridobitne ali nepridobitne dejavnosti pod določenimi pogoji, ki jih določi ministrstvo za kulturo po predhodnem mnenju Sveta za kulturo. V njem je tudi opredeljeno, da so ustanoviteljice večine kulturnih zavodov občine, Ministrstvo za kulturo pa jih večinsko financira (Rojc Štremfelj 2007).

Najnovejši Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK) pa je Državni zbor RS sprejel oktobra 2002. Ta pravi, da država oz. lokalne skupnosti uresničujejo javni interes za kulturo zlasti z:

- zagotavljanjem kulturnih dobrin kot javnih dobrin,
- načrtovanjem, izgradnjo in vzdrževanjem javne kulturne infrastrukture.

Država pa uresničuje javni interes za kulturo tudi z:

- zagotavljanje enotnosti delovanja javne službe,
- podpiranjem občin, ki so ustanoviteljice občinskih javnih zavodov širšega pomena,
- podeljevanjem statusa organizacije v javnem interesu na področju kulture,
- registracijo samozaposlenih v kulturi,
- priznavanjem socialnih pravic.

Javni interes za kulturo se torej določa z zakoni in nacionalnim programom ter lokalnimi programi za kulturo, temelji pa na zagotavljanju javnih kulturnih dobrin. Z njim se uresničuje kulturni razvoj Slovenije. Javni interes za kulturo torej uresničujejo država in lokalne skupnosti, ali pa le te za izvajanje posameznih nalog ustanovijo javne sklade ali javne agencije (Rojc Štremfelj 2007).

»Če pogledamo še malo ožje, na področje ljubiteljske kulture, pa v javni interes sodi kontinuirana, strokovno pripravljena in kvalitetno izvedena kulturna ustvarjalnost in poustvarjalnost, še posebej ohranjanje nesnovne kulturne dediščine in mednarodno sodelovanje in povezovanje, strokovna srečanja in pregledi nastalih dosežkov, kulturna vzgoja in izobraževanje širokega kroga ljubiteljskih in bodočih profesionalnih kulturnih ustvarjalcev ter mentorjev, društvena dejavnost, ki spodbuja zanimanje za kulturo in kultivira svoje okolje« (Nacionalni program za kulturo 2014-2017, 52).

Tako kot kulturno politiko na ravni države definira Nacionalni program za kulturo, njeno oblikovanje na lokalni ravni predpisuje Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo. Nalaga ji opredeliti lasten lokalni program razvoja kulturne dejavnosti, izhaja pa iz obstoječega stanja kulture v lokalni skupnosti. Opredeljuje področja kulture, kjer se zagotavljajo kulturne dobrine kot javne dobrine, načrtuje tudi investicije v javno infrastrukturo na področju kulture. Dokument v grobem opredeljuje cilje in prioritete na posameznih področjih kulturne dejavnosti v štiriletnem obdobju ter usmeritve za uresničitev in vrednotenje zastavljenih ciljev (Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2008-2011). Hkrati pa zagotavlja pogoje za razvoj kulture, pogoje za dvig kulturne ustvarjalnosti, za večanje dostopnosti kulturnih dobrin in ustvarjanja ter pogoje za spodbujanje kulturne raznolikosti. Prav načrtovanje in izvedba financiranja sta izziv vsake oblasti.

2.7 Kulturne organizacije

Pri oblikovanju javnega interesa na področju kulture ima poleg Ministrstva za kulturo pomembno vlogo tudi civilna družba. Nosilci javnega interesa izvajajo svoje naloge v sodelovanju s civilno družbo, ki jo zastopajo: Nacionalni svet za kulturo in sveti lokalnih skupnosti, Kulturniška zbornica Slovenije in strokovne komisije ministrstva oziroma

pristojnega organa lokalnih skupnosti. V nadaljevanju se bom razpisal o različnih igralcih, ki zagotavljajo javne kulturne dobrine.

Javni sklad ali javna agencija

Javni sklad ali javno agencijo ustanovi država oziroma lokalna skupnost za izvajanje nacionalnega kulturnega programa. Ustanovi ga z zakonom in za področja, kjer ni javnih zavodov ali javnih agencij. Na javne sklade se prenese financiranje kulturnih programov oziroma projektov iz državnega proračuna za področje, za katero je sklad ali agencija ustanovljena. Eden takšnih je tudi Javni sklad RS za kulturne dejavnosti.

Javni kulturni zavod

Ko je treba v javnem interesu zagotavljati javne kulturne dobrine, jih zagotavlja država oziroma lokalna skupnost neposredno ali tako, da ustanovi javni zavod na področju kulture. Ministrstvo za kulturo vodi evidenco javnih zavodov na področju kulture, ki so jih ustanovili država, lokalne skupnosti ali druge osebe javnega prava. Sredstva za delo pridobiva iz sredstev ustanovitelja, s plačili za storitve, prodajo blaga in storitev na trgu in iz drugih virov.

Društva in druge organizacije v javnem interesu

Status društva, ki deluje v javnem interesu na področju kulture, se podeli društvu, ki izpolnjuje poleg splošnih zakonov, ki urejajo delovanje društva, in določenih pogojev tudi posebni pogoj, in sicer da je:

- ali osrednjega pomena,
- ali izvaja kulturne dejavnosti, ki so po kakovosti ali pomenu primerljive s kulturno dejavnostjo javnih zavodov,
- ali izvaja kulturne dejavnosti, ki pomenijo dopolnjevanje mreže javnih zavodov po vsebini dela ali po načinu delovanja (ZUJIK 2002, 80. čl.).

2.8 *Financiranje kulturnih dejavnosti*

Ko govorimo o financiranju kulturnih dejavnosti, ločimo tri ravni ali načine financiranja. Prvi vidik je državni ali občinski vir preko javnih sredstev, namenjenih za kulturo. Drugi vidik je vrednost na tržišču oziroma kulturni trg, privatna vlaganja pa predstavljajo tretji vidik financiranja (Hazabent 2008). Zadnja dva vira, ki oblikujeta proračun namenjen kulturi, spadata v privatne ali alternativne oblike investiranja. Država oziroma odgovorno ministrstvo, na lokalnem nivoju pa občina, zagotavlja daleč največji finančni vložek.

Oblikovanje politike za uprizoritvene umetnosti prinaša vladi na vseh ravneh veliko težav. Država ne more nikoli dati na voljo dovolj denarja, da bi zadovoljila vse želje izvajalcev. Uprizoritvene umetnosti morajo biti kot vsaka poslovna dejavnost ustvarjalne in vedno je treba razmišljati, kako se bodo lahko razširile in ponudile več predstav in boljše. »Naloga vlade pri uravnavanju tega področja je zagotoviti dovolj finančnih sredstev, da bo zagotovljen stalen razvoj in bodo imeli državljani ne glede na to, kje živijo, dostop do zelo kakovostne umetnosti« (Mundy 2001, 64).

Bolj kot omejena finančna sredstva – ta ne bodo nikoli zadostila pričakovanjem kulturnikov – je težava v tem, da so javni zavodi in druge organizacije, ki so v največji meri financirani z javnim denarjem, obsojeni na dobro voljo vladajoče politične garniture ob sprejemanju občinskih proračunov za prihodnje obdobje. To za sabo z organizacijskega in programskega vidika prinese celo vrsto težav.

Uprizoritvenim ustanovam pomaga jasna izjava o namenu zagotavljanja javnega denarja in ta je, da se skupnosti zagotovi najvišja možna raven umetniškega ustvarjanja po cenah, ki so dostopne najširšemu krogu ljudi. Bistveno je torej, da organizacije dobijo dejanska zagotovila, da lahko načrtujejo za naprej. Za opero in balet, pa tudi za koncertno sezono, je treba skleniti pogodbe s sodelujočimi umetniki (scenaristi, režiserji, solisti) za več sezon vnaprej. Če tega ne storijo, najboljših izvajalcev ne bodo dobile ali pa bodo dražji. V obeh primerih se bo standard znižal. »Tudi načrtovanje trženja vzame veliko časa in priprav. In pri tem se ni mogoče ozirati na politični urnik vsakoletnega sprejemanja proračuna. Sicer pa vladi sami pomaga, če ima srednjeročno jasno sliko svojih obveznosti« (Mundy 2001, 64).

Strateško načrtovanje programa je mogoče izpeljati le ob finančnih zagotovilih, ki so skladne z veljavno kulturno politiko ali drugim akcijskim načrtom za uresničevanje programa lokalne kulture. Seveda pa pomemben del zadolžitev odpade na same kulturne organizacije, ki se

morajo aktivno vključiti v proces priprave programa in predložiti svoje večletne načrte delovanja.

To je mogoče doseči in hkrati zagotoviti preglednost financiranja tako, da vse umetniške organizacije predložijo osnutke svojih načrtov za tri ali štiri leta naprej in jim je potem zagotovljena določena raven financiranja. S tem denarjem lahko uresničijo zastavljene cilje ali pa tudi ne, vendar vsaj vedo, kaj bodo v najslabšem primeru dobile. Po potrebi lahko potem temu prilagodijo svoje načrte ali pa se odločijo, da bodo nadaljevale po začrtanem programu in se lotijo zamudnega posla zbiranja denarja iz drugih virov. Če so razlike med zaprošenimi vsotami in tistimi, ki jih je vlada odobrila, velike, naj bi pristojni organi objavili razloge za svojo odločitev. Temu potem lahko sledijo pritožbeni postopki. Vse je javno in odkrito in nihče ne more trditi, da so se proti njemu zarotili. Če se ekonomske razmere ali prednostne usmeritve politike spremenijo, lahko vlada še vedno primakne nekaj denarja, če tako želi, čeprav je za organizacijo bolje, da ga ne pričakujejo. Zelo mogoče je namreč, da vlada ob predložitvi naslednjega štiriletnega načrta ne bo več tako darežljiva. »Vlada naj bi s svoje strani igrala z umetniškimi organizacijami pošteno igro in kadar so ekonomski rezultati dobri, naj tudi umetnost od tega dobi svoj delež. Podobno neustrezno je ponuditi odboja mirovanja in poravnava, potem ko so bili načrti že predloženi. To v resnici pomeni zmanjšanje sredstev in skoraj vedno vodi v umetniško stagnacijo, razen če se tako prihranjeni denar preusmeri v druga umetniška prizadevanja, tako da se vsaj ta lahko razvijajo« (Mundy 2001, 65).

2.9 Tipi financiranja kulturnih dejavnosti

Ponudbo kulturnih ustanov lahko razložimo s pomočjo običajne ekonomske teorije, ko gre za komercialna gledališča, galerije in druge podobne ustanove. A v večini primerov kulturno ponudbo zagotavljajo nepridobitne ustanove, ki jih podpira vlada ali lokalna skupnost. Takšen tip ureditve je zlasti značilen za Evropo. Ker je proračun določen, lahko cilj direktorjev takšnih ustanov vidimo v doseganju popolnosti izvedbe, vendar pa morajo poskrbeti, da predstave obišče zadovoljivo število gledalcev (Frey in Pommerehne 2001).

Umetnost, ki nastaja v okviru trga, v večini razprav o kulturi omalovažujejo kot »komercialno« in v najboljšem primeru sposobno ponuditi sprejemljive dosežke, nikakor pa ne kot inovativno ali eksperimentalno. Pri tej vrsti ponudbe naj bi bila neizogibna dela z nerazpoznavnim stilom

in dejavnosti, ki se podrejajo okusu množic. Iz tega sklepajo, da mora država s svojimi posegi zagotoviti kakovost in spoštovanje umetnosti. Na drugi strani se pojavljajo negativni občutki tudi do umetnosti, na katero vpliva ali jo celo usmerja država oziroma javne finance, kot so lokalne skupnosti. Obstaja bojazen, da država prek svojih ocenjevalcev in birokratskih posegov določa vsebino umetnosti. Takšno vmešavanje se razume kot kršenje najpomembnejšega pogoja umetnosti, to je umetniške svobode (Teršar 2007).

Pri podpiranju umetnosti je oblast vedno igrala veliko vlogo, zlasti v celinski Evropi. Pokroviteljstvo cerkvenih in posvetnih oblasti nad umetnostjo seže do srednjega veka. V Avstriji in Nemčiji, denimo, so principi že od poznega 17. stoletja ustanavljali gledališča in operne hiše ter podpirali gledališke skupine, ki so pogosto potovale po celotni regiji (Frey in Pommerehne 2001).

Frey in Pommerehne v knjigi *Muze na trgu* razpravljata o tem, kako delujejo umetnostne ustanove. Pravita, da različno obnašanje ljudi, ki sprejemajo odločitve na primer v gledališčih, lahko pripisemo različnosti institucionalnih okoliščin. Količina in kakovost predstav ter vrsta in metoda produkcije so odvisni od tega, ali gledališče deluje kot zadruga, ko k dobičku usmerjena zasebna ustanova ali pa kot ustanova, ki jo podpira država. Poleg tega so spodbude za določen način obnašanja vodstva gledališča (ali pa na primer festivala) bistveno opredeljene z vrsto prejete javne podpore, se pravi ali je ta dana v obliki fiksnega zneska (pavšalni transfer) ali je odvisna od prodaje vstopnic ali pa ima naravo pokrivanja primanjkljaja.

V grobem delita umetnostne ustanove na tri tipe:

- gledališča kot zadruge;
- k dobičku usmerjena gledališča in
- gledališča, ki jih podpira država.

Gledališča lahko obstanejo kot zadruge, dokler ne dosežejo določene velikosti, ko ni več mogoče neformalno nadzirati razmerja med vložki dela in dohodkom. Z rastjo se zadruga običajno razvije v državno podpirano ali k dobičku usmerjeno ustanovo. Ta proces neizogibno spremlja tudi proces oblikovanja hierarhične strukture.

V nadaljevanju se bom posvetil opisu državno podpiranih ustanov, ki so v celinski Evropi najbolj značilne in se najbolj približajo opisu kulturne oskrbe v občini Grosuplje.

Razvoj kapitalistične, k dobičku usmerjene institucionalne oblike, je le ena izmed organizacijskih oblik v uprizarjajočih umetnostih. Prevladujoča institucionalna oblika uprizarjajočih umetnosti je bilo gledališče, ki ga je ustanovila – včasih kot višjo stopnjo organizacije obstoječe gledališke zadruga – cerkev oziroma pozneje principi in kralji. Zgled za ustanovitev dvornega gledališča je prvi dal avstrijski cesar Jožef II., ko je leta 1776 staro dvorno gledališče vključil v cesarski proračun; sledila so mu dvorna gledališča v Mannerheimu, Münchnu in Berlinu. Po prvi svetovni vojni so v Nemčiji ta gledališča prevzele regije v obliki režijskih gledališč. Postala so del javne uprave. Skladno s tem je danes njihov proračun del javne blagajne regij ali občin. Tudi v drugih evropskih državah, zlasti v Italiji, Franciji in Avstriji, z njihovo dolgo in ugledno tradicijo uprizarjajočih umetnosti, so bile pomembne institucije izključno javne. Sistem državnih oper in gledališč namreč ni omejen le na tako slavne ustanove, kot so milanska Scala, pariška Opera in dunajski Burgtheater. Enakovredno zajema stotine gledališč in oper v prestolnicah in na obrobju.

Javna podpora seveda pomembno vpliva na spodbude in lahko znatno spremeni obnašanje v uprizarjajočih umetnostih tako, da se oblikuje drugačen tip gledališča. Javna podpora lahko močno vpliva na količino in kakovost odigranih del, višino vstopnine, uporabljeno tehnologijo postavitve, višino dohodkov, ki ne izvirajo iz vstopnine, in na notranjo organizacijo gledališča vključno s plačilom proizvodnih tvorcev. Seveda so razlike v prilagoditvi obnašanja odvisne od načina javne podpore.

Frey in Pommerehne (2001, 54) v delu Muze na trgu delita štiri tipe:

1. Subvencija v fiksnem znesku : takšna subvencija se podeli ustanovi uprizarjajočih umetnosti zgolj zato, ker ta obstaja, ne glede na njeno proizvodnjo, stroške ali cene. Prejemnica pomoči s svojimi odločitvami o proizvodnji ne more vplivati na znesek odobrene pomoči. Takšna fiksna subvencija lahko (vsaj kratkoročno) omogoči preživetje ustanove, ki bi sicer morala zapreti vrata iz komercialnih razlogov. Takšen način podpore torej nima nobenega vpliva na obstoječo količino in kakovost predstav.
2. Podpora z davčnimi olajšavami: pri davku na dohodek je lahko posameznikom in gospodarskim družbam dana možnost, da osnovo znižajo za prispevke, dane nepridobitnim ustanovam uprizarjajočih umetnosti. S tem se poveča pripravljenost za dajanje donacij, saj se zniža strošek darila.

3. Subvencioniranje vstopnine: javna podpora uprizarjajočim umetnostim ima lahko tudi obliko dajanja fiksno določene subvencije za vsako prodano vstopnico (ne glede na njeno ceno) ali dodajanja fiksno določenega odstotka k celotnim prihodkom od vstopnic. Takšna oblika subvencije ni običajna, močno pa je razširjena njena negativna oblika, to je prometni davek od prihodkov od prodaje vstopnic. Sprememba relativnih cen odvrča od produkcije del, ki bi lahko pritegnila širšo publiko, in spodbuja prizadevanje za drugačne cilje, na primer dvigovanje umetniške kakovosti. Pogosto ta negativna subvencija ne velja le za komercialne ustanove uprizarjajočih umetnosti, ampak tudi za tiste, ki prejemajo državno podporo.
4. Pokrivanje primanjkljaja: subvencijo se podeljuje na osnovi predvidenega primanjkljaja. Verjetni primanjkljaj ni vnaprej določen, ampak je rezultat vsakoletnega pogajanja med posamezno ustanovo uprizarjajočih umetnosti in za kulturo pristojnim ministrstvom, občinskim vodstvom in podobno. Proces pogajanja poteka ob neenakih, asimetričnih informacijah, kar daje prednost ustanovi, ki se poteguje za subvencijo.

Kulturni sektor se je na splošno razvil v mešano ekonomijo; nekatera področja država neposredno financira, medtem ko so druga odvisna od komercialnih izvorov ter od prostovoljnih ali nepridobitnih ustanov. So države, v katerih je neposredno subvencioniranje prevladujoča oblika podpiranja kulture. Tam država poskrbi za infrastrukturo, vodstveni kadri in celo umetniki so zaposleni kot državni uradniki. Drugje se ta model uporablja samo na nekaterih specifičnih področjih, kot so knjižnice, medtem ko so druga, na primer filmska produkcija in distribucija, skoraj v celoti prepuščena javnega sektorju. Treba pa je priznati, da kultura v javnih ustanovah navadno ni poslovno naravnana. »Njihova moč leži v strateškem načrtovanju in zato so lahko bolj učinkovite na področju omogočanja, olajševanja in spodbujanja kulturnih dejavnosti« (Matarraso in Landry 2000, 49).

Ko govorimo o konkretnem financiranju kulture v Sloveniji, je pomembno izpostaviti tudi vidike financiranja. Na eni strani vlada prepričanje, da je centralizacija najboljši porok za stabilno financiranje, decentralizacija pa pogoj za demokratizacijo. Določeni kulturniki, sploh državni uslužbenci v kulturi, vidijo potrebno po bolj centraliziranem sistemu kulturne politike, na drugi strani pa marginalizirani ustvarjalci poudarjajo pomen razvijanja lokalnih ustvarjalnih scen. Prvim to »prinaša stabilno in redno mesečno financiranje in v državi vidijo tudi zaščito pred dnevno politiko lokalnih političnih veljakov in njihovih osebnih ali strankarskih teženj«

(Čopič in Tomc 1998, 27). Drugi težijo k večanju pristojnosti občin in večanju občinskih sredstev za kulturo.

2.10 Financiranje nepridobitnih organizacij

Na nepridobitne organizacije ima velikokrat odločilen vpliv država oziroma lokalna skupnost kot vir finančnih sredstev in politika, ki lahko vpliva na razporejanje sredstev. Pridobitna podjetja sredstva za delovanje služijo na tržišču, nepridobitne organizacije pa jih prejemajo iz državnega proračuna, iz članarin ali drugih prispevkov, od sponzorjev, donatorjev ali dobrotnikov.

Čedalje večja je potreba po pritegnitvi zasebnih sredstev v financiranje kulture. Davčna politika bi morala biti stimulatívna tako za kulturne organizacije kot tudi za podjetja, ki vlagajo v kulturo. Del davkov bi lahko brez posredovanja države namenili javno koristnim kulturnim programom, pri davku na dodano vrednost pa bi pri obdavčitvi kulturnega blaga in storitev morali dati nižjo stopnjo (Pfajfar 2010).

Tudi Bogomir Kovač (1997) opozarja na krizo na področju kulture, saj država ne more pokriti vseh finančnih potreb kulturnih institucij. Previsoko je državno financiranje kulture, kjer se pojavlja neracionalna poraba sredstev. Rešitev vidi v deregulaciji in privatizaciji financiranja kulturnih institucij ter v večji podjetniški usmerjenosti kulturnih institucij kot nepridobitnih organizacij. »V prvem primeru se morata povečati sponzorstvo in donatorstvo v podjetjih, v drugem pa odločilno upravljanje v nepridobitnih organizacijah« (Kovač 1997, 27).

Neprofitne organizacije so nagnjene predvsem k temu, da potrošijo tisto, kar dobijo, oziroma kar jim je nekdo pripravljen dati. In še to, če se le da v celoti, saj lahko v nasprotnem primeru pride do situacije, da bi v bodoče dobile celo manj kot v prejšnjem obdobju (Žnidaršič Kranjc 1996).

Kulturne institucije se morajo močno zavedati, da morajo poleg denarja, ki ga pridobijo na javnih razpisih, iskati finance tudi drugje. Pri tem sta pomembni jasna strategija podjetja in dobro upravljanje s financami. »Podjetja bodo imela večji interes za vlaganje sredstev v kulturne institucije, če bodo le videla, da je njihov denar smotrno uporabljen« (Pfajfar 2008, 8).

3 Kultura v občini Grosuplje

3.1 Organiziranost kulture v občini Grosuplje

Organizirana skrb za kulturo sega v občini Grosuplje v leto 1973. To leto je bilo prelomno za delovanje takratne Zveze kulturno-prosvetnih organizacij (ZKPO). Pred tem je na občini sicer deloval Občinski svet ZKPO Grosuplje ali Svet za kulturo, v katerem so bila združena kulturna društva. »Šele z letom 1973, ko se je ZKPO uradno registrirala kot pravna oseba, lahko govorimo o pravem začetku kulturnega organiziranja. Istega leta se je kot funkcionar na zvezi zaposlil Vladimir Rozman, kar lahko štejemo kot začetek delovanja strokovne službe zveze« (Kastelec 2013, 14). Prvi sedež ZKPO je bil na Kolodvorski 2 v Grosupljem. Zveza je bila registrirana za kulturno-izobraževalne dejavnosti, pod njenim okriljem pa je do leta 1981 delovala celo Glasbena šola, ki se je pozneje osamosvojila in postala samostojni zavod.

Leta 1976 se je na Zvezi zaposlila administrativno-finančna delavka Ana Kastelec. Zveza kulturno-prosvetnih organizacij se je v letu 1979 preimenovala v Zvezo kulturnih organizacij (ZKO). Vsa kulturna društva so se financirala prek Zveze, ta pa se je vse od svojih začetkov do osamosvojitve Slovenije financirala iz Kulturne skupnosti Grosuplje, ki se je pred tem imenovala Samoupravna interesna skupnost za kulturo. Kulturna skupnost Grosuplje je pokrivala današnje občine: Grosuplje, Ivančno Gorico in Dobropolje, delovala je kot financer, Zveza pa kot izvajalec. Kulturna skupnost je bila avtonomna pri razporejanju financ in je kot pravna oseba z lastnim žiroračunom vodila administracijo in računovodstvo. Tudi Zveza je bila registrirana za območje vseh treh današnjih občin, ki jih je takrat združevala. Do leta 1986 so v Zvezi delovale komisije za različne dejavnosti: gledališka, glasbena, plesno-folklorna, knjižnična, filmsko-kinematografska, likovna, literarna, klubska in premoženjska. Do leta 1988 se je Zveza nahajala v prostorih Glasbene šole na Partizanski 5 v Grosupljem, nato se je preselila v zgornje nadstropje Kulturnega doma Grosuplje na Adamičevi 16.

Tudi sicer so bila osemdeseta leta za delovanje kulturnih društev najbolj prijazna. »S podpisom družbenega dogovora med kulturno skupnostjo, občino in upravljavci domov (to so bile večinoma krajevne skupnosti) o združevanju sredstev za vzdrževanje in upravljanje domov so

bila na voljo namenska sredstva. V tem času je bilo obnovljenih največ kulturnih ustanov v občini, velja pa izpostaviti, da je bilo večino dela opravljenega prostovoljno« (Vilar 2013, 19).

Upravna enota Grosuplje je v začetku leta 1998 izdala odločbo, na podlagi katere se je v register društev vpisala sprememba imena iz Zveza kulturnih organizacij v Zveza kulturnih društev (ZKD). Leto prej je bil ustanovljen Javni sklad za kulturne dejavnosti Republike Slovenije. Občina Grosuplje se ni zavzela za sedež območne izpostave javnega sklada in tako se je Območna izpostava JSKD za Grosuplje, Dobrepolje in Ivančno Gorico ustanovila v Ivančni Gorici.

V decembru 2005 je Grosuplje dobilo status mesta, zato so občinski svetniki sprejeli odločitev za začetek profesionalizacije kulturne službe oz. kulturne ponudbe. »Vizija razvoja kulture je bila postavljena na večjem številu profesionalnih dogodkov in na usklajenosti z bogatim programom kulturnih društev« (Kastelec 2013, 15). Leta 2006 se je kot vodja strokovne službe na ZKD zaposlila Simona Zorc Ramovš. Pokrivala je naslednja delovna področja: sodelovanje pri oblikovanju strategije razvoja in programov kulture v občini, skrb za nemoteno delovanje Zveze na osnovi zakonskih predpisov statuta Zveze in za njeno nemoteno finančno poslovanje, spremljanje dela in strokovna pomoč društvom, skrb za njihov razvoj in usklajevanje dela društev, povezanih v Zvezo, sodelovanje z OI JSKD Ivančna Gorica in JSKD Republike Slovenije, organizacijo prireditev lokalnega pomena, kinematografsko dejavnost, upravljanje kulturnega doma, priprava koledarja kulturnih prireditev, sodelovanje z lokalno skupnostjo pri pripravi razpisov in sodelovanje pri nalogah na področju kulture, pomembnih za lokalno skupnost. Po upokojitvi Ane Kastelec je bil v redno delovno razmerje po razpisu sprejet še Luka Puš kot pisarniški referent. Poleg organizacijske podpore, ki jo je nudil vodji strokovne službe na celotnem delovnem področju, je imel še dodatno nalogo: urejanje blagajniškega poslovanja.

3.2 Zveza kulturnih društev Grosuplje

»Zveza kulturnih društev Grosuplje je nevladna organizacija z mrežo kulturnih društev in profesionalno strokovno službo, ki skrbi za razvoj ljubiteljske kulture na programskem, organizacijskem, promocijskem in operativnem nivoju« (Zveza kulturnih društev Grosuplje). Statut jo definira kot samostojno, prostovoljno organizacijo, ki povezuje kulturna društva s

področja kulturne dejavnosti, službe in ustanove za uresničevanje, razvijanje ter izpolnjevanje kulturne dejavnosti v občini Grosuplje (Statut ZKD Grosuplje, 1. člen). Organizirana je kot društvo, sredstva pridobiva na razpisih in pozivih za kulturne dejavnosti iz proračunskih sredstev Občine Grosuplje, ki je že vseskozi njen glavni financer. Del sredstev pridobiva Zveza tudi na razpisih Javnega sklada za kulturne dejavnosti Republike Slovenije ter od sponzorjev in donatorjev.

Zveza kulturnih društev združuje ustanovitelje, to je 19 kulturnih društev s sedežem v občini Grosuplje. Neprekinjena tradicija, ki je v letu 2013 zaokročila 40 let, potrjuje smiselnost neposrednega delovanja, ki povezuje strokovno službo s predstavniki društev in skupin na programskem, organizacijskem, promocijskem in operativnem nivoju. Strokovna služba oblikuje gostujoči profesionalni program in sooblikuje društvene programe, jih združuje v smiselno celoto in izpostavlja prav tisto, kar motivira vse udeležene za boljšo in izvirnejšo lokalno produkcijo. »Društva povezuje v mrežo, ki jo tkejo in oživljajo kulturni dogodki na polju bogatih pristočasnih aktivnosti občanov. Z dogodki Zveza zarisuje mestu in vasem dinamiko, jih ohranja žive ter atraktivne« (Zorc Ramovš 2013, 20).

Zveza kulturnih društev Grosuplje na občinski ravni deluje kot povezovalna sila ljubiteljske kulture in s svojo mrežo skupin skrbi za trajno bazično kulturno delovanje, logistično organiziranost, spodbuja izvajanje skupnih projektov društev, prispeva k izmenjavi izkušenj, skrbi za pridobivanje novih znanj, večja ustvarjalnost in s tem posredno tudi atraktivnost okolja; promovira najuspešnejša društva in s tem Občino Grosuplje po celi Sloveniji ter obvešča širšo javnost o dogodkih društev. Program, ki ga oblikujejo društva, in program profesionalnih ustvarjalcev, ki ga oblikuje služba ZKD Grosuplje, je dostopen javnosti, zaokrožen, aktualen, ustvarjalen in inovativen ter ima jasno in kvalitetno vsebinsko ter oblikovno zasnovo. Tako omogoča in uresničuje cilje civilne družbe, ki so pomembni v mednarodnem, nacionalnem ali regijskem merilu; utemeljeno računa na odmevnost v medijih in ustrezno prepoznavnost v slovenskem kulturnem prostoru (Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2008-2011).

V ZKD Grosuplje – organizirana je kot zveza društev – je vključenih 19 delujočih kulturnih društev s 47 skupinami ali natančneje 842 aktivnih članov; ZKD Grosuplje jih združuje in spodbuja različne generacije k ustvarjanju klasične in alternativne kulture. V letu 2015 si je vse prireditve (društvene in profesionalne) ogledalo 12050 gledalcev – prireditve je bilo 95. V to

številko (število prireditev in gledalcev) niso vključene različne prireditve, na katerih so sodelovale različne skupine društev tudi izven meja občine in države.

Pomemben temelj pri gradnji redne produkcije je letni koledar prireditev, ki vključuje vse dogodke ljubiteljskih dejavnosti in tudi profesionalnih prireditev, omogoča soustvarjanje skupnega uravnoteženega prostora kulturnih dogodkov, periodično enakomerno porazdeljenih čez celo leto. Tako je oglaševanje prireditev načrtovano, omogoča prisotnost v raznovrstnem medijskem prostoru in posledično vodi v sinergičen učinek oglaševanja. Produkcijo kulturnih dogodkov (koncerti, predstave, razstave, projekcije in druge javne kulturne prireditve) na enem ali več področij dejavnosti ZKD Grosuplje pripravlja in izvaja na neprofiten način in je v interesu širše družbene skupnosti.

3.3 Javni sklad RS za kulturne dejavnosti

Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD) je bil ustanovljen leta 1996 in predstavlja organizirano kulturno, izobraževalno, svetovalno in posredniško institucijo za različne ljubiteljske kulturno-umetniške dejavnosti. Z ustanovitvijo sklada je bila postavljena pomembna kulturna mreža 59 območnih izpostav sklada, ki pokriva celotno ozemlje Slovenije, sega pa tudi v zamejstvo in mednarodni prostor ter tako omogoča dostop do pomembnejših kulturno umetniških dosežkov tudi zunaj večjih urbanih središč (JSKD 2016). Celovita, profesionalna mreža za vsestranski razvoj ustvarjalnih potencialov v kulturi, skozi programe omogoča osebno rast in kulturno povezovanje, spodbuja programe kulturne vzgoje in vseživljenjskega učenja ter krepi kompetence, znanja in sposobnosti. JSKD organizira kulturne prireditve in izobraževalne oblike, izdaja revije in druge publikacije, strokovno in organizacijsko pomaga kulturnim društvom in njihovim zvezam v Sloveniji in zamejstvu.

Na območju občine Grosuplje deluje območna izpostava JSKD Ivančna Gorica, ki pokriva kulturno dejavnost treh občin – to so Občina Dobropolje, Občina Grosuplje in Občina Ivančna Gorica. Kot ena izmed 59 območnih izpostav Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti iz cele Slovenije, tudi izpostava Ivančna Gorica beleži vedno večjo prepoznavnost v okolju, kjer deluje.

Skład povezuje društva na nacionalnem nivoju, jim omogoča gostovanja in različna regijska in državna tekmovanja. V praksi to pomeni, da pripravlja seminarje, delavnice, tečaje in kolonije ter podeljuje priznanja za izjemne dosežke in dolgoletno kulturno delo. Kulturnim društvom iz občin Ivančna Gorica, Grosuplje in Dobrepolje nudi priložnost predstavitve njihovih letnih produkcij na območnih revijah, srečanjih, koncertih, kakovostnejše skupine pa se vsako leto uvrščajo na regijska in državna srečanja.

Na lokalnem nivoju neposredno ne ustvarjajo programa in skupaj z občinami ne tvorijo skupne kulturne politike. Ker niso bistven faktor pri zagotavljanju kulturne preskrbe v Občini Grosuplje, za moje raziskovanje pri diplomskem delu Javni sklad RS za kulturne dejavnosti niso relevanten igralec.

3.4 Lokalni program kulture 2008-2011

Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2008-2011 je strateški dokument razvojnega načrtovanja kulturne politike v obdobju 2008-2011. Predlagatelj Lokalnega programa kulture je bil takratni župan Občine Grosuplje Janez Lesjak, ki je za oblikovanje dokumenta imenoval delovno skupino v sestavi: Jelka Kogovšek, vodja Urada za gospodarstvo, družbene dejavnosti in finance, Breda Škrjanec, muzejska svetovalka in članica Občinskega sveta občine Grosuplje ter Odbora za družbene dejavnosti, Mojca Lovšin, vodja Urada za prostor, dr. Boris Kuhar, etnolog, Roža Kek, direktorica Mestne knjižnice Grosuplje, Simona Zorc Ramovš, strokovna delavka Zveze kulturnih društev Grosuplje in Mojca Koželj, svetovalka na Uradu za gospodarstvo, družbene dejavnosti in finance. Pravna podlaga za sprejem lokalnega programa je 14. člen Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK 2008), ki določa, da lokalna skupnost določi svoj lokalni program razvoja kulturne dejavnosti, sprejme pa ga občinski svet.

Lokalni program kulture izhaja iz obstoječega stanja kulture v Občini Grosuplje. Opredeljuje področja kulture, kjer se zagotavljajo kulturne dobrine kot javne dobrine, načrtuje tudi investicije v javno infrastrukturo na področju kulture. Upošteva prednosti in slabosti lokalnega prostora ter zagotavlja pogoje za ohranjanje in razvoj kulture in njenih lokalnih posebnosti glede na bodoče priložnosti in nevarnosti, s katerimi se bo soočala (Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2008-2011).

Dokument opredeljuje cilje in prioritete Občine Grosuplje na posameznih področjih kulturne dejavnosti v naslednjem štiriletnem obdobju in usmeritve za uresničitev ter vrednotenje zastavljenih ciljev. Vzpostavlja ravnotežje med ohranjanjem kulture v Občini Grosuplje in njenim razvijanjem. Zagotavlja pogoje za skladen razvoj kulture v grosupeljskem kulturnem prostoru, pogoje za dvig kulturne ustvarjalnosti, za večanje dostopnosti kulturnih dobrin in ustvarjanja ter pogoje za spodbujanje kulturne raznolikosti. V pogojih vse intenzivnejše evropske integracije lokalni program kulture z opredelitvijo za skrb za slovenski jezik in jezikovno kulturo, obenem pa tudi za odprtost in kulturno raznolikost, zagotavlja tudi ohranjanje slovenske identitete in ohranjanje skupnega slovenskega prostora.

Temeljni cilji Lokalnega programa kulture Občine Grosuplje so: oživljanje kulturnega življenja v občini, povezovanje kulture z gospodarstvom, izobraževanjem, športom in turizmom ter razvijanje prepoznavnosti Občine Grosuplje skozi kulturno dejavnost (Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2008-2011).

V praksi pa njegovo uresničevanje pomeni konkretizirane postopke kot so:

- razvoj in povezovanje ljubiteljske kulturne in profesionalne dejavnosti,
- pridobitev novih prostorov za prireditveno in muzejsko dejavnost v okviru danih možnosti,
- ustanovitev strokovne komisije za razstavno dejavnost,
- pridobitev novih primernih prostorov za glasbeno šolo,
- pripravo javnih razpisov in javnih pozivov, ki bodo spodbujali razvoj posebnih projektov na vseh področjih kulturne dejavnosti,
- začetek postopkov za razglasitev kulturnih spomenikov,
- navezavo stikov z gospodarskimi subjekti v občini,
- nadaljevanje postopkov za pridobivanje alternativnih virov sredstev.

Občina Grosuplje se je s tem dokumentom zavezala, da bo kulturno politiko gradila na partnerstvu z nevladnim sektorjem (družbenimi organizacijami in posamezniki) tako na osnovah, ki jih določa Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, kot na osnovi dobrih praks v Evropi.

Kot so še zapisali v strategiji »želimo, da kultura v Občini Grosuplje seže na vsa področja družbenega življenja, razvija in sprejema nove programe za čim širše skupine občanov ter pridobiva alternativne vire financiranja« (Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2008-2011, 2).

Za pričujočo diplomsko nalogo sem se osredotočil zgolj na ljubiteljsko dejavnost. V Lokalnem kulturnem programu 2008-2011 se deli na:

- glasbeno dejavnost (vokalno zborovsko in instrumentalno),
- gledališko dejavnost,
- folklorno dejavnost,
- likovno dejavnost,
- plesno dejavnost,
- literarno dejavnost,
- filmsko in fotografsko dejavnost,
- U3 Grosuplje – Univerza za tretje življenjsko obdobje,
- ZKD Grosuplje in
- JSKD OI Ivančna Gorica.

V strateškem dokumentu je natančno predstavljena vsaka od dejavnosti, sledi vsebinski popis in predstavitev trenutnega stanja, v nadaljevanju pa obravnava problematiko, vezano na posamezno področje ter cilje in prioritete za obdobje 2008-2011. Tako v smislu organizacije kot zagotavljanja primernih pogojev dela.

Splošni cilji ljubiteljske kulturne dejavnosti so v Lokalnem programu kulture 2008-2011 naslednji:

- spodbujanje dostopnosti kulturnega ustvarjanja in kulturnih dobrin ter dvig kakovosti ljubiteljske kulture;
- ohranjanje dinamike razvoja ljubiteljske kulture in povečanje povprečnega števila obiskovalcev ter dvig kakovosti kulturnih storitev;
- ohranjanje in razvijanje strokovnega svetovanja društvom v smislu motiviranja za aktivno sodelovanje pri kulturnih projektih in programih in za pridobivanje novih virov sredstev za delovanje;
- zagotovitev novih vadbenih prostorov za društva in preučitev možnosti racionalnejše izrabe obstoječih;

- povezovanje ljubiteljske in profesionalne kulturne dejavnosti;
- vzpostavitev raznolikosti kulturnih dejavnosti.

Ukrepi za doseg zgoraj navedenih ciljev pa so sledeči:

- povečanje števila kulturnih društev in skupin;
- spodbujanje lokalne skupnosti, da omogoči materialne pogoje (prostorske, kadrovske in finančne) za delovanje ljubiteljske kulture;
- organizacija in strokovna pomoč pri organizaciji prireditev na vseh ravneh (območni, medobmočni, državni);
- sofinanciranje projektov kulturnih društev in zveze;
- organizacija izobraževanja na lokalni in regionalni ravni;
- sofinanciranje investicij v prostore in opremo, ki jih uporabljajo ljubiteljska kulturna društva;
- priprava abonmajev za mladino in odrasle.

V dokumentu so natančno opredeljeni kazalci, s katerimi je mogoče v prihodnje spremljati napredek in uresničevanje zastavljenih ciljev. Strateški načrt za kulturo popiše javno infrastrukturo in področju kulture in načrt gospodarjenja s prostori in opremo. V 7. poglavju se zaveže k financiranju kulturnih dejavnosti, opredeli letno načrtovanje in poročanje, ter ustvarjalcem nalaga, da bo uresničevanje ciljev lokalnega programa kulture ob zaključku štiriletnega obdobja predstavljeno občinskemu svetu.

Ob koncu opredeli še temeljne cilje, ki jih zasleduje lokalni program kulture. To so:

1. oživljanje kulturnega življenja v občini;
2. povezovanje vseh vidikov lokalnega udejstvovanja (kulture, gospodarstva, šolstva, turizma in športa);
3. razvijanje prepoznavnosti Občine Grosuplje skozi kulturno dejavnost.

Lokalni program kulture 2008-2011 obsega 42 strani, sledijo pa mu priloge s pregledi društev po dejavnostih, pregled produkcije po društvih za minula leta in pregled stanja prostorov ter opreme društev. Pri nastajanju lokalnega programa kulture je bila opravljena obsežna analiza obstoječega stanja. Raziskava je zajela vzorec 600 občanov občine Grosuplje, ki so izrazili svoja stališča in pričakovanja s področja kulturne dejavnosti, in je bila izhodišče za reševanje

zaznane problematike na področju kulture, ki vodi k uresničevanju ciljev, zastavljenih v programu.

3.5 Kulturni program po letu 2011

Med letoma 2011 in 2016 občina ni imela veljavnega strateškega dokumenta, kar sicer nalaga veljavna zakonodaja. Zveza kulturnih društev je sicer pripravila svoj del (osnutek) dokumenta, občinska uprava pa končne verzije ni posredovala v odločanje občinskemu svetu Občine Grosuplje. Kljub temu je mogoče v določenih publikacijah vendarle zaslediti vlogo in pomen kulture za občino Grosuplje.

Tako v zborniku Dolgoročni občinski strateški načrt 2015-2020 opredelijo kulturo v vsega nekaj vrsticah: »Več kot 20 kulturnih društev s 40 sekcijami, ki delujejo v občini, je združenih v Zvezo kulturnih društev Grosuplje (ZKD Grosuplje), ki od leta 1973 deluje kot povezovalno telo in predstavlja mrežo za izmenjavo dobrih izkušenj. Zveza oblikuje in izvaja skupne kulturne prireditve, organizira strokovna izobraževanja za svoje člane. Močan poudarek delovanja ZKD Grosuplje je na združevanju z javnimi ustanovami, ki posredno ustvarjajo na tem področju (vrtec, šola, glasbena šola, mestna knjižnica, turistična društva ...). Programska vizija ZKD Grosuplje je z dobrim in izbranim programom prepričati in oblikovati lastno publiko, ki se bo zadovoljna vračala na dogodke zveze. Sodelovanje s kulturnimi institucijami po Sloveniji je že utečeno, odličen odnos z njimi veča prepoznavnost in ugled« (Občina Grosuplje 2016, 42).

3.6 Lokalni program kulture 2016-2019

Program kulture občine Grosuplje za obdobje med letoma 2016 in 2019 je dokument razvojnega načrtovanja kulturne politike, s katerim se določi javni in posebni interes na področju kulture in način njegovega uresničevanja v občini. Pravna podlaga za sprejem lokalnega programa kulture je Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, ki v 9. členu določa, da se s sprejemom programa kulture določa javni interes za kulturo v občini in način njegovega uresničevanja. V nadaljevanju (14. člen) zakon še določa, da se občinski program kulture

sprejema za obdobje štirih let, cilje in ukrepe na tem področju pa se lahko opredeli tudi v okviru kakega drugega dokumenta strateškega razvoja občine.

Program kulture je skupaj s proračunom občine za posamezno leto podlaga za razdelitev sredstev za izvajanje kulturne dejavnosti. Javni interes se uresničuje na podlagi izvedenih javnih razpisov in javnih pozivov za sofinanciranje javnih kulturnih programov in projektov in na podlagi letnih programov javnih zavodov na področju kulture (Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2016-2019).

Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2016-2019 sicer ni relevanten za preučevanje v pričujočem diplomskem delu, je pa dokument zanimiv zaradi naslednjih značilnosti:

- po letu 2011 v Občini Grosuplje sploh ni bilo veljavne strategije, ki bi urejala področje, čeprav tako nalaga Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo;
- gre za strateški dokument, ki obsega sedem strani, prejšnja veljavna strategija (Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2008-2011) je štel 45 strani in je neprimerno bolj razdelan;
- aktualni program kulture razen zakonodajnega okvira ne vsebuje nič drugega kot popis programov za naslednje štiriletno obdobje in finančna sredstva za izvedbo programa kulture za leti 2016 in 2017;
- za ljubiteljsko kulturo namenja Občina Grosuplje za leti 2016 in 2017 še manj kot v preteklih letih in sicer zgolj 127.000 evrov na leto.

4 Financiranje ljubiteljske kulture v občini Grosuplje

Ljubiteljska kultura v občini Grosuplje se skoraj v celoti financira neposredno iz občinskega proračuna. Javni interes se uresničuje na podlagi izvedenih javnih razpisov in javnih pozivov za sofinanciranje javnih kulturnih programov in projektov in na podlagi letnih programov javnih zavodov na področju kulture.

Že v Lokalnem programu kulture 2008-2011 (2008) se občina zaveže, da bo v skladu z zakonom zagotavljala pogoje za uresničevanje javne službe na področju kulture. Izvajanje javne službe bo zagotavljala s sprejemom aktov o ustanovitvi, s sodelovanjem pri upravljanju javnih zavodov, z ustreznim financiranjem programov in projektov, zagotavljanjem prostorskih pogojev in opreme. Nadalje obljubi, da bo spodbujala kulturno dejavnost občanov, še zlasti na področju ljubiteljske dejavnosti (društva, njihove zveze, posamezniki, območni sklad) in zagotavljala sredstva za njihovo dejavnost.

Omogočila bo prostorske, tehnične, organizacijske in materialne možnosti za uresničitev programov in projektov nosilcev kulturne dejavnosti. Omogočila bo čim večjo dostopnost kulturnih dobrin svojim občanom. Omogočala bo redno investicijsko vzdrževanje kulturne infrastrukture in njen razvoj. Podpirala bo programe in projekte, ki bi lahko oziroma bodo pridobili alternativne vire financiranja (Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2008-2011).

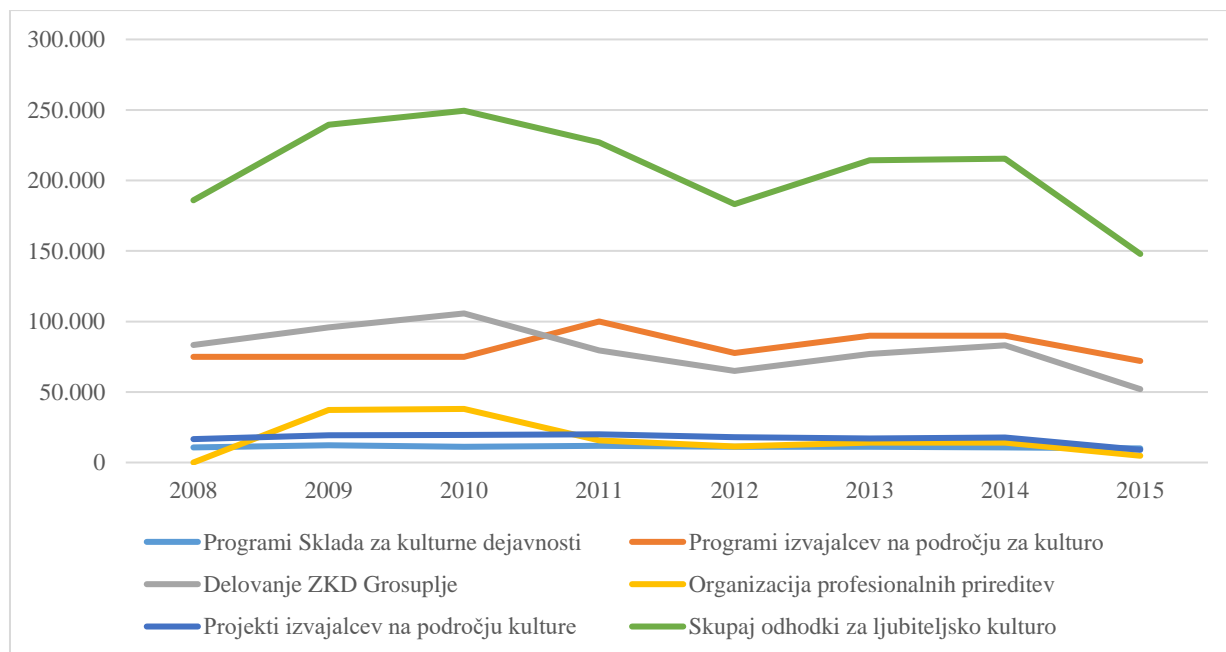
Pri pripravi finančnih načrtov za področje kulture je potrebno upoštevati financiranje javne službe v višini zakonsko opredeljenih osnov, ki vključujejo stroške zavodov, stroške za plačilo dela v skladu s kadrovskim načrtom in programske materialne stroške ter stroške za investicijsko vzdrževanje prostorov in nakup opreme. Priprava proračuna mora temeljiti na poročilih in planih dela nosilcev kulturnih dejavnosti in sicer tako institucionalnih kot tudi tistih iz civilne družbe oziroma nevladnih organizacij. Občina za financiranje kulturnih programov in projektov izvaja neposredne pozive za javne zavode in javne razpise ter javne pozive za kulturne programe in projekte.

Konkretno lahko v občinskih proračunih zasledimo pet temeljnih proračunskih postavk, ki zaokrožujejo financiranje ljubiteljske kulture v občini. To so:

1. Programi Sklada za kulturne dejavnosti: sredstva so namenjena organiziranju prireditev, srečanj in revij na nivoju regije in republike na področju vokalne in instrumentalne glasbe, gledališča, folklore, plesa, literature, likovne in fotografske dejavnosti, filmske dejavnosti in multimedijske dejavnosti, ter za izobraževanje in strokovno literaturo. Programi se financirajo na osnovi neposrednega poziva.
2. Programi izvajalcev na področju kulture: v vseh krajevnih skupnostih občine deluje 47 organiziranih kulturnih skupin, ki so povezane v 18 kulturnih društev ali delujejo samostojno. Število delujočih skupin se spreminja, svoje dosežke pa predstavljajo na samostojnih predstavah, koncertih, drugih prireditvah in proslavah ter na srečanjih in revijah. Sredstva v proračunu so namenjena izvajanju programov izvajalcev na področju kulture in so razdeljena na javnem razpisu na osnovi Pravilnika o sofinanciranju kulturnih dejavnosti v občini Grosuplje. Namenjena so kritju honorarjev in potnih stroškov mentorjev, ki vodijo ljubiteljske dejavnosti, kritju materialnih stroškov in programskih stroškov.
3. Projekti izvajalcev na področju kulture: tudi sredstva za projekte se razdelijo na javnem razpisu na osnovi Pravilnika o sofinanciranju kulturnih dejavnosti v občini Grosuplje. Namenjena so izvajalcem s področja kulture za kulturne projekte, ki so v javnem interesu, so vsebinsko učinkoviti in promovirajo občino.
4. Organizacija profesionalnih prireditev: sredstva so namenjena gostovanju profesionalnih gledališč in posameznih kulturnih umetnikov v Kulturnem domu v Grosupljem. Gre za različne predstave, namenjene otrokom, mladostnikom in odraslim gledalcem. Nekatere od teh prireditev občina sofinancira v razliki cene predstave in prihodka od vstopnine. Sredstva se dodelijo na osnovi javnega poziva za dodelitev sredstev v skladu s Pravilnikom o sofinanciranju kulturnih dejavnosti v občini Grosuplje.
5. Zagotavljanje splošnih in skupnih pogojev dela v kulturi – delovanje ZKD Grosuplje: sredstva se dodelijo na osnovi javnega poziva za dodelitev sredstev v skladu s Pravilnikom o sofinanciranju kulturnih dejavnosti v občini Grosuplje. S te postavke se financirajo sledeči stroški: splošni in materialni stroški, stroški dela, podjemne pogodbe za tehnične storitve in storitve čiščenja ter za delo organov v kulturi.

Za temeljito preučevanje raziskovalnega problema sem moral zbrati prečiščene finančne izkaze iz zaključnih računov občine Grosuplje za vsa posamezna proračunska obdobja med letoma 2008 in 2015. Finance so prikazane v tabeli spodaj.

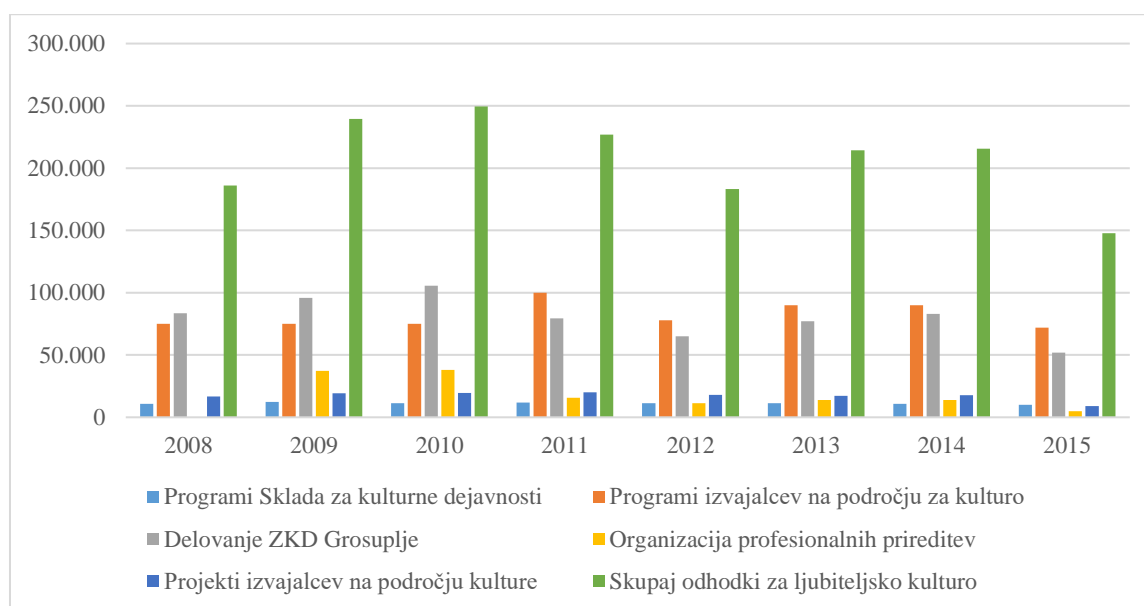
Graf 4.1: Sredstva za ljubiteljsko kulturo med 2008 in 2015 (v eur)

Vir: Zaključni računi Občine Grosuplje 2008-2015.

Po analiziranih podatkih za obdobje med letoma 2008 in 2015 lahko ugotovimo sledeče. Sredstva občine Grosuplje za ljubiteljsko dejavnost so med letoma 2008 in 2010 naraščala, v naslednjih letih pa so začela stagnirati in upadati. Če je bilo v letu 2010 za ljubiteljsko kulturo namenjenih še dobrih 249 tisoč evrov, jih je bilo za ta namen v letu 2015 zagotovljenih samo še dobrih 147 tisoč evrov. Obeti so še slabši, v letu 2016 je občina ljubiteljski kulturi namenila še manj, to je 127 tisoč evrov.

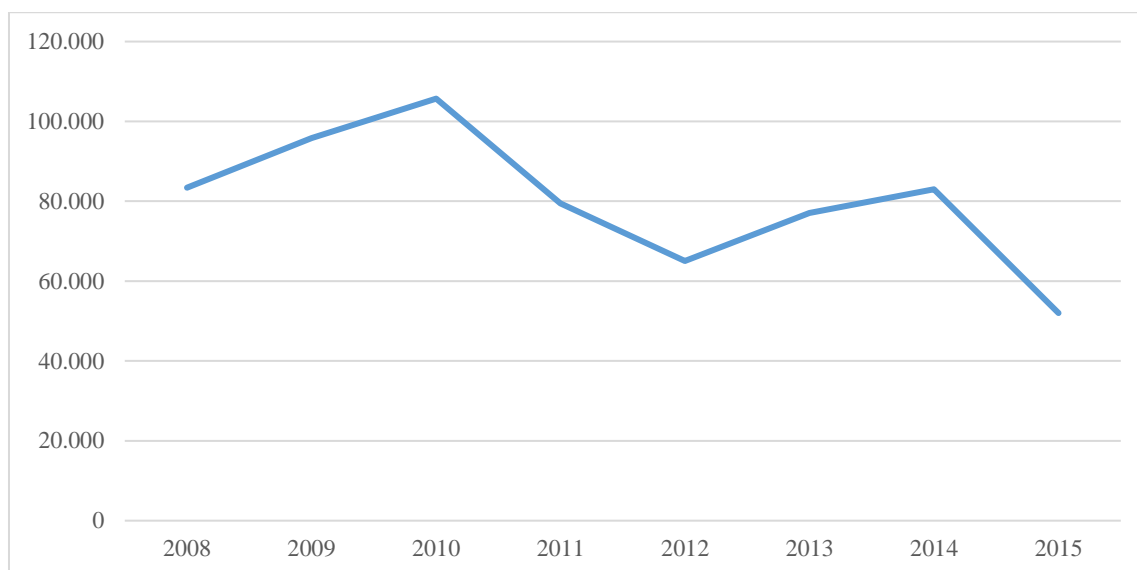
Graf 4.2: Sredstva za ljubiteljsko kulturo med 2008 in 2015 (v eur)

Vir: Zaključni računi Občine Grosuplje 2008-2015.

Kar najbolj bode v oči, je podatek, da so se sredstva za delovanje Zveze kulturnih društev Grosuplje (ZKD Grosuplje) od 2010 do 2015 praktično prepolovila. Občina Grosuplje namreč v vsakoletnem proračunu namenja sredstva za zagotavljanje splošnih in skupnih pogojev dela v kulturi. Iz omenjenih sredstev se financirajo vsi splošni in materialni stroški, stroški dela, podjemne pogodbe za tehnične storitve, storitve čiščenja in za delo organov v organizaciji. Če so sredstva v letu 2010 znašala še dobrih 105 tisoč evrov, so v proračunu za leto 2015 ZKD namenili 52.000 evrov, kar je polovico manjši znesek kot pred petimi leti. Zaradi zmanjšanih sredstev je bila ukinjena tudi ena zaposlitev in tako od leta 2015 na ZKD Grosuplje vse posle opravlja ena sama oseba, česar na zvezi ne pomnijo vse od leta 1976.

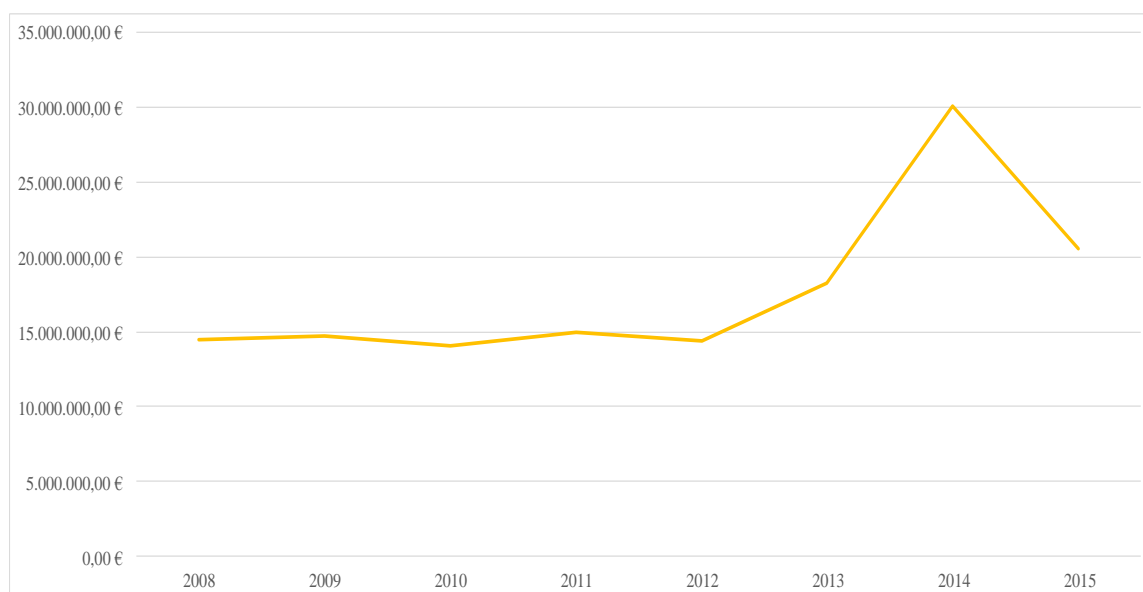
Graf 4.3: Sredstva za delovanje ZKD Grosuplje od 2008 do 2015 (v eur)

Vir: Zaključni računi Občine Grosuplje 2008-2015.

Pri analizi je vredno v zakup vzeti še gibanje proračuna Občine Grosuplje. Iz zbranih podatkov lahko razberemo, da so se skupni odhodki proračuna Občine Grosuplje v letih od 2008 do 2012 gibali med 14 in 15 milijoni evrov, v naslednjih treh letih pa se je investicijska moč občine znatno okrepila. V letu 2013 so proračunski odhodki tako znašali dobrih 18 milijonov evrov, v letu 2014 rekordnih 30 milijonov evrov, leta 2015 pa dobrih 20 milijonov evrov. Gibanje odhodkov občinskega proračuna je moč razbrati iz spodnjega grafa.

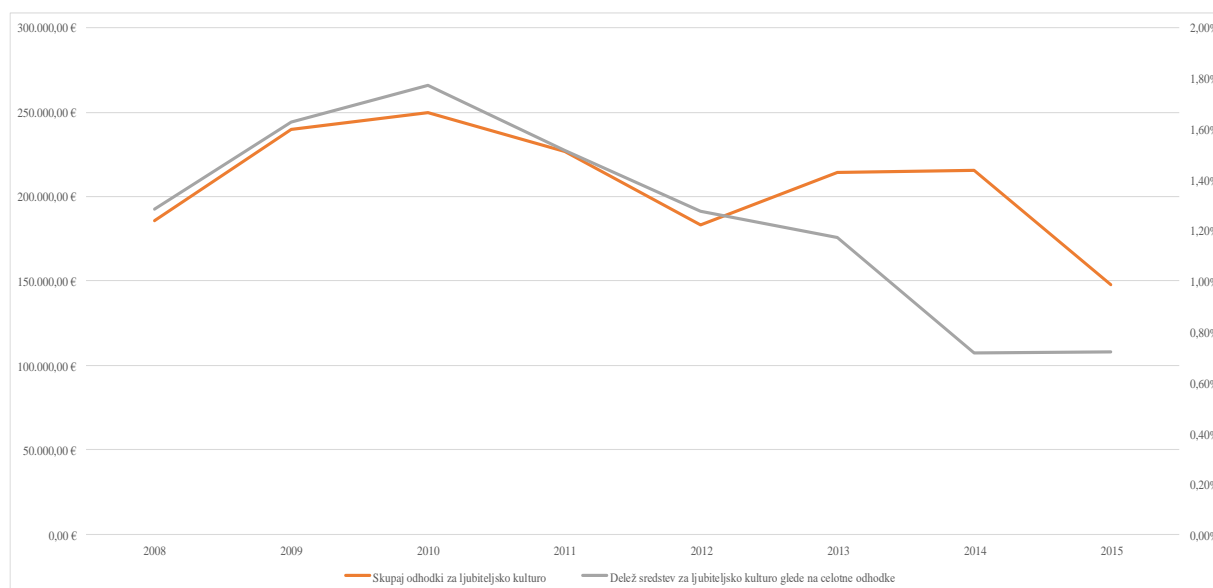
Graf 4.4: Odhodki občine Grosuplje od 2008 do 2015 (v eur)

Vir: Zaključni računi Občine Grosuplje 2008-2015.

Golo gibanje rasti proračuna občine Grosuplje nam ne pove dosti. Dosti smotrnejše je primerjati rast skupnih proračunskih odhodkov in jih primerjati z odhodki za ljubiteljsko kulturo. Ta delež se je spreminjal sočasno z rastjo proračuna in z vsakoletnim zmanjševanjem sredstev za ljubiteljsko kulturo. Ko primerjamo delež sredstev namenjenih za ljubiteljsko kulturo glede na celotne odhodke občine, lahko ugotovimo, da je bilo za kulturo najbolj ugodno leto 2010, ko je na ljubiteljsko kulturo odpadlo 1,77 odstotka vseh proračunskih sredstev, najmanj pa v letih 2014 in 2015, ko je bilo za kulturo namenjenih 0,72 odstotka celotnega občinskega proračuna.

Graf 4.5: Gibanje sredstev za ljubiteljsko kulturo občine Grosuplje (nominalno in v deležu)

Vir: Zaključni računi Občine Grosuplje 2008-2015.

Finančna oziroma dolžniška kriza evroobmočja, ki je po letu 2008 prinesla recesijo tudi Sloveniji, tako na prvi pogled ni neposredno prizadela občinskega proračuna oziroma iz zgoraj pokazanih podatkov tega ni mogoče zaznati. Še več, proračun občine Grosuplje se je v letih po 2010 celo povečeval in v letu 2014 skoraj podvojil glede na čas pred krizo. Zgoraj ugotovljena dejstva so nam torej lahko v oporo pri našem raziskovalnem vprašanju in lahko pomagajo potrditi ali ovreči zastavljene hipoteze.

Po preučeni vseh finančnih podatkih iz zaključnih računov občine Grosuplje med letoma 2008 in 2015 glede na trende lahko zatrdimo, da finančna kriza in recesija občine Grosuplje nista prizadeli, saj se je v teh letih občinski proračun celo povečeval. Nedvomno pa je, da so se sredstva za ljubiteljsko kulturo v istem obdobju postopoma zmanjševala. Da bi vzrok za

zmanjšanje finančnih sredstev za ljubiteljsko kulturo lahko bili gospodarska kriza in recesija, lahko tako zavrnem.

5 Analiza intervjujev

Obrazložitev

Raziskovalna vprašanja oziroma hipoteze sem želel preveriti s pomočjo intervjujev. Gre za orodje, s katerim pridobimo kvalitativne podatke. Najlažje ga opišemo kot način zbiranja podatkov s pogovorno komunikacijo med dvema osebama, pri čemer je ena v vlogi spraševalca in druga v vlogi vprašanca (Holstein in Gubrium 2003, 140).

Raziskovalne intervjuje glede na klasifikacijo ločimo na standardizirane (strukturiran, zaprt) in na nestandardizirane (nestrukturiran, odprt) in polstrukturirane intervjuje. Klasifikaciji navkljub sta bistvo te raziskovalne metode komunikacija in nenehna interakcija med spraševalcem in vprašancem. Sam sem za raziskovanje problema izbral polstrukturiran intervju. Vprašanja sem vnaprej pripravil, vendar jih tekom pogovora malenkostno spremenil oziroma prilagodil, da sta imela intervjuvanca možnost poudariti tisto, kar se jima je zdelo najbolj pomembno. Tako sem dobil kar največ pomembnih informacij, ki so ključne za moj raziskovalni problem, in lahko potrdijo ali ovržejo moje hipoteze.

Upoštevajoč domačo in tujo literaturo sem v zvezi s svojim raziskovalnim problemom sestavil dva vprašalnika za intervjuvanca. Prvi vprašalnik je bil namenjen bivšemu županu občine Grosuplje Janezu Lesjaku, ki je bil župan med letoma 1998 in 2010, torej tri polne mandate. Anketni vprašalnik je vseboval devet vprašanj zaprtega tipa (Priloga A). Drugi vprašalnik je bil namenjen občinski upravi Občine Grosuplje in je prav tako obsegal devet vprašanj zaprtega tipa (Priloga B). Nanj je odgovorila Jelka Kogovšek, vodja Urada za finance, gospodarstvo in družbene dejavnosti na Občini Grosuplje.

Intervjuje sem opravil v avgustu leta 2016. Najprej sem opravil intervju z Janezom Lesjakom, pozneje še z Jelko Kogovšek. Na podlagi tega pogovora sem dobil vpogled v funkcioniranje kulturne preskrbe v občini Grosuplje, njene značilnosti in zakonitosti, seveda pa sem želel dobiti točne odgovore na svoja raziskovalna vprašanja, s katerimi bi lahko bodisi podprl bodisi ovrigel hipoteze.

Splošna ocena kulturne preskrbe v občini Grosuplje in ocena dela ZKD Grosuplje

Najprej sem od obeh intervjuvancev želel pridobiti informacije oziroma splošno oceno kulturne preskrbe v občini Grosuplje. Predvsem me je zanimalo, kako ocenjujeta trenutno delo Zveze kulturnih organizacij Grosuplje in splošno kulturno ponudbo v občini.

Janez Lesjak, bivši župan občine Grosuplje, se spominja začetkov in nastankov kulturnega udejstvovanja v občini: »Občina Grosuplje je bila še nedolgo nazaj, nekje do leta 1980, relativno nerazvito, predvsem ruralno okolje. Za kulturni nivo so skrbeli kino, krajevna kulturna društva in gasilci, /.../ nekaj več se je dogajalo le v urbanih središčih, kot sta Grosuplje in Šmarje-Sap.« Obenem priznava, da je že vsa leta velika težava bližina prestolnice: »To je bil tudi največji problem, saj se v Grosupljem ni nič splačalo, kajti v Ljubljani je bilo vse bolje. Bližina Ljubljane je bila za razvoj in dejavnost grosupeljske kulture velik problem.«

Glede delovanja ZKD Grosuplje pojasni, da sta bila način in višina financiranja kulturne dejavnosti domena trenutne politike, strokovno delo in način razpolaganja s finančnimi sredstvi pa so prepustili profesionalizirani občinski krovni organizaciji za kulturo. Z zadovoljstvom se spominja dosežkov, vendar ga trenutna situacija skrbi: »Mislim pa, da glede sedanjega stanja ob praznovanju 40-letnice Zveze kulturnih društev ne moremo biti ravno zadovoljni.«

Jelka Kogovšek, vodja Urada za finance, gospodarstvo in družbene dejavnosti na Občini Grosuplje, je bila pri tem odgovoru zelo jedrnata: »Kulturno dogajanje v občini je zadovoljivo.«

Moja sogovornika se na tem mestu nista strinjala. Bivši župan se sicer z zadovoljstvom spominja časov svojega županovanja, s trenutno situacijo pa ni zadovoljen. Nasprotno pa se zaposleni v občinski upravi zdi stanje zadovoljivo.

Ocena o primerni višini sredstev za ljubiteljsko kulturno dejavnost

V nadaljevanju sem želel od intervjuvancev izvedeti, kako ocenjujeta primerno višino sredstev za ljubiteljsko kulturo. Ali je ta višina glede na obstoječo optimalna, premajhna, ali so zagotovljena sredstva celo prevelika in kateri so razlogi, da teh sredstev ni več?

Lesjak priznava, da sredstev ni nikoli dovolj in da se morajo družbene dejavnosti pač prilagajati trenutnim razmeram. Obenem pa s ponosom gleda na svoj zadnji županski mandat: »V mandatu 2006-2010 je bilo za kulturo v občini namenjeno največ sredstev, kar se je odrazilo na živahni dejavnosti na višjem nivoju (gostovanja, koncerti, razne prireditve, ustanavljanje vrste pevskih in dramskih društev) in tudi v širšem občinskem prostoru.«

Tudi Kogovškova z Urada za finance, gospodarstvo in družbene dejavnosti je prepričana, da je sredstev dovolj: »Menimo, da občina namenja za ljubiteljsko dejavnost dovolj sredstev. To se kaže v raznovrstni kulturni dejavnosti številnih kulturnih društev, ki delujejo v naši občini.«

Oba sogovornika se načeloma strinjata, da je višina sredstev na primerni ravni, kar naj bi se kazalo v bogatem naboru kulturnega dogajanja v občini, se pa župan Lesjak pohvali, da je bilo v njegovem mandatu, torej do leta 2010, teh sredstev več, kot jih je danes.

Zahtevnost usklajevanja finančnih sredstev za kulturo

Od intervjuvancev sem želel pridobiti informacije o tem, ali je bilo vsakoletno usklajevanje finančnih sredstev za ljubiteljsko kulturo zahtevno in s kakšnimi izzivi so se soočali.

Lesjak se zaveda, da zaradi ostalih velikih obveznosti več sredstev kulturi niso mogli zagotoviti. Obenem pa pravi, da je bila svojevrstna težava tudi specifično razmerje moči v občinskem svetu: »Politična desnica s svojo premočjo v občinskem svetu je vedno poskrbela za zmanjševanje sredstev na tem področju in usklajevanja so bila skrajno naporna.« Pravi tudi, da je bila opozicija proti profesionalizaciji in dvigu kulture na višjo raven.

O zahtevnosti usklajevanja in pogajanja za višino sredstev za ljubiteljsko kulturo Kogovškova ni razpravljala, je pa v nadaljevanju razložila, kako v praksi izgleda razdeljevanje sredstev. Pravi, da ima Občina Grosuplje sprejet pravilnik za dodeljevanje sredstev na področju kulture in da se »na osnovi javnega razpisa in sprejetega pravilnika sredstva dodelijo društvom in ostalim kulturnim neprofitnim organizacijam do skupne višine, sprejete v proračunu Občine Grosuplje za tekoče leto.«

Sogovornika sta težavnost usklajevanja in zagotavljanja sredstev videla vsak s svojega zornega kota. Nekdanji župan Lesjak govori predvsem o težavah ob potrjevanju občinskih proračunov,

saj v zadnjem mandatu (2006-2010) v občinskem svetu ni imel zagotovljene večine, Kogovškova pa postopkovno opiše, kako se kandidira za finančna sredstva in kako se sredstva razdeljuje med upravičence.

Analize in merjenje učinkov finančnih vložkov za kulturo

Zanimalo me je tudi, ali je moč trditi, da občanke in občani Grosupljega za občinski vložek v kulturo dobijo največ. Ali so bile kdaj v preteklosti izvedene analize in izmerjeni učinki finančnih vložkov v kulturo?

Nekdanji župan priznava, da tovrstnih anket oziroma raziskav po njegovih informacijah Občina Grosuplje ni nikoli izvedla: »Kultura v občini nikoli ni bila ocenjevana v smislu zadovoljitve potreb občanov. Niti prej, danes pa je glede na vse druge možnosti kulturne izživitve to še toliko težje ali nemogoče.«

Z Urada za finance, gospodarstvo in družbene dejavnosti mi je gospa Kogovšek pojasnila, da Občina na osnovi letnih pa tudi polletnih poročil o dejavnostih tako društev kot ostalih organizacij v kulturi preverja porabo proračunskega denarja in skrbi, da je denar namensko porabljen. Dodaja, da se sredstva pogodbeno namenijo za programe in projekte, za katere kulturne organizacije kandidirajo na javnih razpisih in jih morajo tudi realizirati. V nasprotnem primeru mora organizacija omenjena sredstva vrniti. Glede izvedbe analiz in merjenja učinkov pa je povedala naslednje: »Občina je v sprejetih lokalnih programih (strategijah) in letnih načrtih kulturne dejavnosti opredelila ukrepe za doseganje posameznih ciljev in kvantitativne kazalce za preverjanje učinkovitosti lokalne politike na področju kulture. Tudi na tej osnovi se preverjajo finančni vložki za področje kulture.«

Tukaj imamo dva diametralno popolnoma nasprotna odgovora. Nekdanji župan se ocenjevanja ne spominja, Kogovškova pa pravi, da so ukrepi za doseganje posameznih ciljev in kvantitativne kazalce za preverjanje učinkovitosti predvideli v lokalnih programih kulture in letnih načrtih kulturne dejavnosti. To drži le deloma, saj so tovrstno merjenje učinkov predvideli le v Lokalnem programu kulture 2008-2011, vendar teh analiz ni mogoče nikjer zaslediti. To je velika škoda, saj bi si morala občina tako kot vsaka druga oblast prizadevati, da ovrednoti javno politiko oziroma njen konkreten poseg v okolje. Oblast na ta način pridobi

potrebne informacije za boljše in lažje nadaljevanje zastavljenega dela, državljani pa zato, da se lažje odločajo na naslednjih volitvah (Kustec Lipicer 2009).

Smotrnost porabe finančnih sredstev

Naslednje vprašanje se vsebinsko navezuje na prejšnje. Zanimalo me je, kako intervjuvanca ocenjujeta smotrnost porabe finančnih sredstev, ki jih Občina Grosuplje vsako leto znova namenja društvom in Zvezi kulturnih društev.

Janez Lesjak, bivši župan Občine Grosuplje, razloži: »Smotrnost porabe sredstev za kulturo v občini se odrazi na vsebini in množičnosti raznih dejavnosti.« Hkrati pa zatrdi, da so bila sredstva v njegovih mandatih vsekakor smotrno uporabljena.

Podobnega mnenja je Kogovškova, ki prav tako zaupa v smotrnost porabe finančnih sredstev: »Društva porabijo proračunska sredstva predvsem za honorarje umetniških vodij, potne stroške in drobni material. V večini se sredstva smotrno porabijo.«

Na tem mestu sta se oba sogovornika strinjala, da so se sredstva pametno porabljala in smiselno namenjala, in pokazala veliko stopnjo zaupanja v izvajalce kulturnih dejavnosti v občini Grosuplje.

Vzroki za zmanjševanje sredstev za ljubiteljsko kulturo po letu 2010

Poglavitni del mojega raziskovalnega vprašanja temelji na zmanjševanju sredstev po letu 2010. Zanimalo me je, kje sogovornika prepoznata vzroke za ta pojav. Ali sta to finančna kriza in recesija, sprememba oblasti na volitvah leta 2010 ali pa težavno merjenje uspehov oziroma dosežkov v kulturi?

Lesjak opozarja, da se je že takoj po prevzemu oblasti po jesenskih občinskih volitvah 2010 vedelo, da se bodo sredstva zmanjšala. Pravi, da so že v njegovih mandatih nekateri svetniki želeli posegati v proračun, kar razume kot dejstvo, da se s takšnim obsegom financiranja družbenih dejavnosti ne strinjajo. V nadaljevanju še razloži, da »po pravilu desnica na oblasti za družbene dejavnosti nima posluha. Poraba na tem področju nima vidnih materialnih oziroma populističnih rezultatov.« Razlaga, da večino sredstev raje investirajo v infrastrukturo in

objekte ter zagotavljanje predvolilnih obljub, kjer pa za razvoj in delovanje kulture ni prostora. In še doda: »Vse ostalo, tudi recesija, so samo dobri izgovori za zmanjševanje sredstev. Občinski proračun se bistveno ni zmanjšal.«

Jelka Kogovšek z Občine Grosuplje vidi vzroke za zmanjševanje sredstev za kulturo predvsem z vidika sprememb, ki zadevajo proračunske prilive. Pravi, da je »zmanjševanje sredstev posledica vsesplošnega varčevanja proračunskih sredstev predvsem na tekočih odhodkih in tekočih transferih, saj se občinam v zadnjih letih zmanjšujejo prihodki iz naslova davčnih prihodkov. Zmanjšali so se tudi nekateri nedavčni prihodki.«

Oba sogovornika se dotakneta finančne plati razlage za zmanjšana sredstva v kulturi. Kogovškova pojasni, da je za zmanjšanje sredstev krivo zategovanje pasu na tekočih odhodkih, Janez Lesjak pa ugotavlja, da recesija ne more biti izgovor, saj se proračun ni zmanjševal. Obenem nekdanji župan vidi v tem zmanjšanju tudi politične razloge. Kot pravi, se je že pred letom 2010 nakazovalo, da desnica v občinskem svetu nima posluha za kulturo.

Primernost trenutno organiziranosti kulturne preskrbe v občini

V nadaljevanju me je zanimalo, ali je morebiti del problema tudi trenutno neustrezna organizacija kulturnega udejstvovanja v občini in bi veljalo razmisliti o drugačni obliki organiziranja.

Nekdanji župan Janez Lesjak meni, da bi lahko bila uspešna že obstoječa organiziranost kulture v občini, da pa bi morala imeti ustrezno podporo v občinskem vodstvu. Reorganizacije v javni zavod pa ne podpira: »Ustanovitev zavoda je samo birokratska poteza, ki h kvaliteti ne prispeva nič. Že tako premajhna sredstva se preobremeni s sredstvi za delovanje zavoda in v sredinah, kot je naša, bi to porazno vplivalo na dejavnost.«

Jelka Kogovšek, vodja Urada za finance, gospodarstvo in družbene dejavnosti meni, da je trenutna oblika organiziranja kar zadeva ljubiteljsko kulturo dobra. Da pa občina za prihodnje pripravlja določene spremembe: »Občina že razmišlja in ustvarja pogoje za ustanovitev javnega zavoda, ki bi poleg kulturnega dogajanja v občini pokrival tudi turistično ponudbo, upravljanje kulturne in naravne dediščine in podobno.«

Glede trenutne organiziranosti si tako nista enotna. Oba sicer Zvezo kulturnih organizacij Grosuplje pohvalita za vse dosežke, razmišljanje v smeri preoblikovanja v javni zavod pa Lesjak zavrne kot neizvedljive v trenutnem obsegu sredstev, Kogovškova pa priznava, da o tem na občini že intenzivno razmišljajo.

Možnosti pridobitve dodatnih sredstev

Oba intervjuvanca sem v nadaljevanju izprašal še o tem, kje vidita možnosti, da bi organizacije in društva pridobili dodatna sredstva in se ne zanašala zgolj na neposredno financiranje iz občinskega proračuna.

Janez Lesjak je pesimističen in ne najde odgovora na vprašanje, kje predvideti dodatna sredstva: »V družbenih razmerah, ki smo jim priča danes, kultura ne more več računati na sponzorje in donatorje, kot je bilo to v nekdanjem sistemu.« Še več: pravi, da se razmere še slabšajo in da predvsem tuji lastniki gospodarstva za dejavnosti v okolju, v katerem poslujejo, nimajo nikakršnega posluha. Za prihodnje pa napoveduje, da »bo ljubiteljska kultura vedno bolj odvisna ob občinskih proračunov in predvsem entuziazma posameznikov. Vse ostalo pa se bo moralo profesionalizirati in za preživetje poskrbeti na trgu.«

Jelka Kogovšek je na to vprašanje kratko odgovorila, da »občina vsekakor računa na državna in EU sredstva.«

Sogovornika ne razmišljata podobno, predvsem pa sta premalo konkretna. Kogovškova tako pravi, da občina računa na državna in evropska sredstva, ne odkrije pa, kako uspešna je pri teh prizadevanjih. Lesjak pa na drugi strani ne verjame, da lahko profesionalna kultura v takšnih razmerah sploh preživi in da bo ljubiteljska kultura še bolj kot prej odvisna od javnega financiranja.

Odsotnost aktualne kulturno politične strategije

Kot zadnje me je zanimalo, kako sogovornika ocenjujeta, da občina med letoma 2011 in 2016 ni imela veljavne kulturno-politične strategije.

Janez Lesjak poudari, da občinsko vodstvo nima ne vizije ne strategije, in da »je tej občinski vodilni ekipi in njeni politiki kultura nujno breme, temu primeren pa je tudi odnos do nje«.

Kogovškova na očitek o tem, da Občina Grosuplje več let ni imela veljavne kulturne strategije, odgovarja, da »v letih, ko kulturna politika ni bila pokrita s strategijo, je občina sprejemala letne načrte kulturne dejavnosti.«

Izjemno kritični Lesjak o trenutni vladajoči garnituri nima najboljšega mnenja, da slednja nima ne vizije ne strategije in da kulturo zapostavlja. Kogovškova na drugi strani odsotnost veljavnih kulturnih programov opravičuje s tem, da je občina v tistih letih sprejemala letne načrte kulturne dejavnosti. To sicer drži, a le za leti 2013 in 2014, vendar izjeme za tovrstne programe Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK) pravzaprav ne predvideva.

Sklep in interpretacija intervjujev

Z obema intervjujema sem si o zastavljenem raziskovalnem problemu lahko ustvaril širšo sliko. Na eni strani sem govoril z dolgoletnim županom občine Grosuplje, ki je ponosen na dediščino svojega županovanja in izrazito kritičen do aktualnega vodstva občine, ki prihaja z desne sredine. Odgovori vodje Urada za finance, gospodarstvo in družbene dejavnosti pa so po drugi strani tipično uradniški, zagovarjajo obstoječe stanje in premorejo izjemno malo samokritičnosti.

Izvedena intervjuja sta mi pri raziskovanju izdatno koristila predvsem glede potrditve oziroma ovržbe hipotez, zlasti pri preveritvi hipoteze H2.

6 Zaključek

Imperativ sodobne umetnosti in kulturne dejavnosti je vrhunski marketinško utemeljeni menedžment. Ukvarjati se z umetnostjo in kulturo danes pomeni uporabljati kreativne, analitične, načrtno in visoko osmišljene filozofije, strategije in taktike marketinga ter vnaprej visoko profesionalno upravljati umetnost in kulturo ne glede na to, ali gre za visoko umetnost, množično ali pop kulturo.

Prav zato je nujno pomembno, da se kulture lotevamo celostno, načrtno in dolgoročno. Ko govorimo o javni podpori umetnosti, je pomembno razumeti dva osnovna pristopa k spodbujanju umetnosti. Frey in Pommerehne v delu *Muze na trgu* (2001) poudarjata ustvarjanje ugodnih pogojev za razcvet umetnosti in pridobivanje neposredne in posredne denarne podpore, ki je skladna s preferencami in spodbudami pomembnih nosilcev odločitev. Številne institucije in pravila ustvarjajo možnosti in dajejo spodbude za ustvarjanje inovativnih in neodvisnih umetniških aktivnosti. To so lahko ukrepi, ki podpirajo oblikovanje trgov, ne zahtevajo nobenih ali le skromna finančna sredstva. Hkrati imajo takšni ukrepi prednost, da zanje niso potrebna državna telesa, ki bi ocenjevala umetniško »proizvodnjo«. Namesto tega so namenjena lažšanju dostopa povpraševalcev po umetnosti.

Žal se vse prevečkrat zdi, da je kulturna politika v slovenskem prostoru zgolj mrtva črka na papirju, da so v praksi kulturni delavci vse prevečkrat prepuščeni vsakoletnemu pogajanju za proračunska sredstva in da morajo za finance tekmovati z drugimi in bolj prioritetskimi področji. V svojem diplomskem delu sem raziskoval, zakaj so se pogoji za kulturno udejstvovanje spremenili, konkretno, zakaj so se finančna sredstva v občini Grosuplje po letu 2010 bistveno zmanjšala. Prva hipoteza (H1) kot vzrok za manjša finančna sredstva po letu 2010 vidi v menjavi oblasti na lokalnih volitvah 2010. Zbrani finančni podatki iz zaključnih računov občine med letoma 2008 in 2015 nakazujejo občuten padec v financiranju po letu 2010. Ali je za tovrstno zmanjševanje sredstev krivo novo občinsko vodstvo z desnice? Nekdanji župan Lesjak pravi, da so imeli isti ljudje že v času njegovega županovanja zelo malo posluha za kulturo, prizadevali so si za zmanjševanje sredstev in bili proti večji profesionalizaciji in razvoju kulture. Nova politična zasedba je imela po letu 2010 v občinskem svetu večino in je lahko občinska sredstva poljubno razporejala med bolj in manj pomembnimi proračunskimi postavkami. Težko z gotovostjo trdimo, da je nova občinska garnitura po letu 2010 načrtno zmanjševala sredstva

za ljubiteljsko kulturo, lahko pa si mislimo, da kulturi niso dajali posebne teže in prednosti pred drugimi področji v občini. Tako lahko to hipotezo le delno podprem.

Druga hipoteza (H2) vzrok za zmanjšanje sredstev vidi v finančni in gospodarski krizi iz leta 2008. Iz finančne analize ni razvidno, da bi zaostrene razmere, ki so po letu 2008 vladale v svetu, neposredno vplivale na občinski proračun. Še več, občinski proračun je tudi v času finančne krize in v letih po njej naraščal, delež za ljubiteljsko kulturo pa se je vsako leto zmanjševal. Tudi moja intervjuvanca sta mi pritrdila, da se obseg proračuna v kriznih časih ni bistveno zmanjševal. Janez Lesjak pravi, da je recesija zgolj izgovor, na občinski upravi pa priznavajo, da so tekoče odhodke sami krčili v luči vsesplošnega varčevanja, kljub temu, da je proračun iz leta v leto naraščal. V skladu z naštetimi dejstvi lahko zgornjo hipotezo enostavno ovržem.

Ob koncu diplomskega dela velja razmisliti tudi o nekaterih alternativnih načinih financiranja kulturnih dejavnosti. Ponekod na tujem se že razvijajo nekatere naprednejše prakse financiranja v kulturi. Če sem v pričujočem diplomskem delu večinoma govoril o neposredni finančni pomoči oziroma direktnem financiranju kulture – ta je prevladujoč v kontinentalni Evropi, Sloveniji in je značilen tudi za občino Grosuplje – je vendarle potrebno priznati, da ima svoje pomanjkljivosti in posledice, ki niso dobrodošle. Države in lokalne skupnosti težijo k temu, da prejemnikom pomoči oziroma sredstev nalagajo pravila in predpise, urezane po meri upravnega sektorja. Uradni razlog za to je, da naj bi s temi ukrepi zagotovili formalni nadzor porabe sredstev. Dejanski razlog pa je, da razširjanje vladnih pravil v zasebni sektor dovoljuje javnim uradnikom vmešavanje v notranje odločitvene procese v umetnostnih ustanovah, prejemnicah pomoči. Posledice so pogosto negativne, predpisi vodijo k nepotrebnemu birokratizaciji in neprilagodljivosti.

Težave, povezane z neposrednimi dotacijami v fiksnih zneskih, so vodile k novim predlogom za financiranje, kjer bi se upoštevalo vpliv na spodbude. Prav težavno merjenje učinkov financiranja je spodbudilo razmislek k drugačnim različicam pomoči. Ponekod v Združenih državah Amerike je že v veljavi sistem dodatnih pomoči, s katerim vlade na nižjih ravneh spodbujajo k krepitevi umetniških izdatkov. Uprizarjajoče umetniške družbe dobijo dodatna sredstva predvsem na podlagi ocene njihove sposobnosti, da s prihodki od prodaje vstopnic in drugih oblik zaslužkov iz zasebnega sektorja dobijo toliko kot z državnimi sredstvi. S takšno shemo se izognejo nekaterim težavam neposrednih javnih subvencij, saj umetnostne ustanove

spodbudijo k zadovoljevanju občinstva in obiskovalcev ter k boljšemu spoštovanju določil o financiranju in nadzoru.

Ekonomisti menijo, da je mogoče konkurenco med proizvajalci umetnosti doseči le s povečevanjem vpliva njenih porabnikov. »Potencialnim povpraševalcem naj se razdelijo kuponi oziroma vavčerji, s katerim imajo pravico do znižane vstopnine za kulturne dogodke, umetnostne ustanove bi prejete vavčerje izročile državi, ki bi jim nato na podlagi izraženega povpraševanja prebivalstva dodelila subvencije« (West 1986, 16).

Razdelitev javnega denarja bi bila tako določena z željami potencialnih uporabnikov umetnosti, kar bi umetnostne ustanove spodbudilo k medsebojnemu tekmovanju z upoštevanjem želja prebivalcev. Državna birokracija bi se lahko zanesla na samointeres ponudnikov umetnosti in se izognila ocenjevanju »kulturne vrednosti« umetniškega podviga.

Čeprav v vavčerskem sistemu umetnostna politika ne bi več določala, koliko denarja dobi določena umetniška ustanova, bi morala politika še vedno določiti, katere umetnostne ustanove in v kolikšnem obsegu bi te sodelovale v vavčerskem sistemu. »Do sedaj se vavčerski sistem še ni široko uporabljal, obstajajo pa spodbudni zgledi zlasti v newyorških in nebroadwayskih gledališčih in muzejih ter v kanadskih gledališčih« (West 1985, 45).

Ne glede na obliko financiranja po svetu bi se najbrž vsi kulturniki strinjali, da sredstev ni nikoli dovolj. Zato bi bilo primerno tudi v občini Grosuplje sistem financiranja kulturnih dejavnosti dopolniti z razpisi Ministrstva za kulturo, Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti, razpisi drugih državnih in evropskih institucij. Izvajalci pa si morajo prizadevati tudi za lastne prihodke (vstopnine, kotizacije, najemnine, ...) ter sponzorska in donatorska sredstva.

Franček Rudolf je nekoč kritično zapisal: »Domačo kulturo, pa naj je ljubiteljska ali profesionalna, naj je v kakršnem koli razponu med začetniško ali vrhunsko, tolče po glavi domači porabnik, /.../ še bolj pa jo tolče domača politika, od lokalnih oblasti navzgor – ker vse domače je plod preteklosti, kar pa je iz preteklosti, je potrebno uničiti ali vsaj reciklirati« (Rudolf 1997, 7). Sam njegovih črnih misli ne delim in mislim, da kulturniki na vsakokratno oblast ne bi smeli gledati kot na nasprotnika, temveč kot na partnerja pri prizadevanju za skupni cilj, to je kako ustvariti kar najboljše pogoje za kulturno življenje v okolju. Kulturna politika ne

sme biti zreducirana zgolj na vsakoletno razpravo o deležu proračuna za kulturo in o razdelitvi teh sredstev, mora pa biti to financiranje dovolj izdatno in predvsem predvidljivo.

Ob koncu bi dodal še nekaj sklepnih mislih. Lokalna oblast naj še naprej zagotavlja pogoje za kulturno ustvarjalnost in raznolikost ter dostopnost kulturnih dobrin preko Zveze kulturnih društev Grosuplje, posameznih kulturnih društev v občini kot tudi Območne izpostave Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti Ivančna Gorica in vseh ostalih izvajalcev kulturne dejavnosti. Partnerstvo med občino in nosilci kulturne dejavnosti iz civilne družbe oziroma nevladnih organizacij pa se mora še intenzivneje utrjuje.

Občina Grosuplje ima vse možnosti, da se razvije v pomembno kulturno središče in zagotovi občanom in občankam primerno ponudbo kulturnih dobrin na vseh področjih kulturnega udejstvovanja. Bližina prestolnice s svojo kulturno ponudbo pa nikakor ne sme biti razlog, da se v občini na tem področju ne bi dogajalo nič. Občanom je potrebno zagotoviti dostop do dovolj kakovostnih kulturnih dobrin tudi doma.

7 Literatura

1. Bernik, France. 1998. Nagovor predsednika SAZU, Akademika prof. dr. Franceta Bernika. V *Kulturna politika v Sloveniji: simpozij*; ur. Vesna Čopič in Gregor Tomc, 15–17. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. Breznik, Maja. 2005. Kultura med »kulturno izjemo« in »kulturno raznoličnostjo«. V *Kultura d. o. o. : materialni pogoji kulturne produkcije*, ur. Aldo Milohnič, Maja Breznik, Majda Hrženjak in Bratko Bibič, 15–43. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
3. Božović, Ratko. 1984. *Lavirinti kulture*. Beograd: Radnička štampa.
4. Čopič, Vesna in Gregor Tomc. 1997. *Kulturna politika v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. ---, ur. 1998. *Kulturna politika v Sloveniji: simpozij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Dragičević-Šešić, Milena in Branimir Stojković. 2000. *Kultura – management, animacija, marketing*. Beograd: Clio.
7. Dunn, William N. 1981. *Public policy analysis: an introduction*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
8. Fink Hafner, Danica in Damjan Lah. 2002. *Analiza politik*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Fink Hafner, Danica. 2007. *Uvod v analizo politik: teorije, koncepti, načela*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. Frey, Bruno S. in Werner W. Pommerehne. 2001. *Muze na trgu: odkrivanje ekonomike umetnosti*. Murska Sobota: PAC, Pomurski akademski center.
11. Gubrium, Jaber F. in Holstein, James A. 2003. *Postmodern interviewing*. London: Sage Publications.
12. Hazabent, Petra. 2008. *Raznovrstnost virov financiranja kot pomembna lastnost nizozemskega kulturnopolitičnega modela*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Diplomsko delo.
13. Henry, Ian P. 2001. *The politics of leisure policy*. Basingstoke: Palgrave.
14. Javni sklad RS za kulturne dejavnosti. 2016. *Organizacija sklada*. Dostopno prek: https://www.jskd.si/organizacija/uvod_organizacija.htm (20. julij 2016)
15. Kogovšek, Jelka. 2016. Intervju z avtorjem. Grosuplje, 25. avgust.

16. Lesjak, Janez. 2016. Intervju z avtorjem. Grosuplje, 23. avgust.
17. Karlof, Bengt. 1993. *Strategic Precision*. Chichester – New York – Brisbane – Toronto – Sydney: Johny Eilley & Sons.
18. Kastelec, Ana. 2013. Od Zveze kulturno prosvetnih organizacij do Zveze kulturnih društev 1973-2013 V *40 let Zveze kulturnih društev Grosuplje*, ur. Larisa Daugul, 14–16. Grosuplje: Zveza kulturnih društev Grosuplje.
19. Kovačič Peršin, Peter 1998: Pomen in naloge kulturne politike. V *Kulturna politika v Sloveniji: simpozij*, ur. Vesna Čopič in Gregor Tomc, 59–68. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Krašovec, Alenka. 2002. *Oblikovanje javnih politik: primer kulturnih politik v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Kustec Lipicer, Simona. 2009. *Vrednotenje javnih politik*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. Luttwak, Edward N. 1987. *Strategy*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
23. Matarasso, Francois in Charles Landry. 2000. *Iskanje ravnotežja: enaindvajset strateških dilem kulture politike*. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.
24. McGuigan, Jim. 2004. *Rethinking cultural policy*. Maidenhead: Open University.
25. Ministrstvo za kulturo. 2011. *Analiza stanja na področju kulture s predlogi ciljev za Nacionalni program za kulturo 2012-2015*. Dostopno prek: http://www.lenartkucic.net/wp-content/uploads/2011/05/Analiza_stanja_na_podrocju_kulture_s_predlogi_prednostnih_ciljev-marec_2011_popravljeno28032011.pdf (23. avgust 2016)
26. Mundy, Simon. 2001. *Kulturna politika: kratek vodnik*. Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri Narodni in univerzitetni knjižnici.
27. Občina Grosuplje. 2016. *Dolgoročni občinski strateški načrt 2015 – 2020*. Grosuplje: Občina Grosuplje.
28. *Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2008–2011*. Dostopno prek: <http://www.grosuplje.si/images/stories/Strategije/LPK%2008-11.pdf> (16. junij 2016)
29. *Lokalni program kulture Občine Grosuplje 2016-2019*. Dostopno prek: <http://www.grosuplje.si/images/stories/Seje/2014%20-%202018/10.%20seja%20OS%2030.03.2016/Lokalni%20program%20kulture%2016%20-%202019.pdf> (21. julij 2016)

30. *Zaključni račun za leto 2008.* Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=93264&part=u&highlight=prora%25C4%258Dun+grosuplje+2008#!/Odlok-o-zakljucnem-racunu-proracuna-Obcine-Grosuplje-za-leto-2008> (1. avgust 2016)
31. *Zaključni račun za leto 2009.* Dostopno prek: <http://grosuplje.si/attachments/article/800/Zakljucni%20racun%20za%20leto%202009.pdf> (1. avgust 2016)
32. *Zaključni račun za leto 2010.* Dostopno prek: <http://grosuplje.si/images/stories/Seje/2010%20-%202014/6.seja%20OS%2014.09.2011/02%20Zakljucni%20racun%20proracuna%20za%20leto%202010.pdf> (1. avgust 2016)
33. *Zaključni račun za leto 2011.* Dostopno prek: http://grosuplje.si/images/stories/Seje/2010%20-%202014/ZAKLJUCNI%20RACUN_/Zakljucni%20racun%20za%20leto%202011%20-%20cistopis%204%20-%20mestni.pdf (1. avgust 2016)
34. *Zaključni račun za leto 2012.* Dostopno prek: <http://grosuplje.si/images/stories/Seje/2010%20-%202014/21.%20seja%20OS%2018.12.2013/Zakljucni%20racun%202012.pdf> (1. avgust 2016)
35. *Zaključni račun za leto 2013.* Dostopno prek: <http://grosuplje.si/images/stories/Seje/2010%20-%202014/23.%20seja%20OS%204.6.2014/Zakljucni%20racun%20za%20leto%202013.pdf> (1. avgust 2016)
36. *Zaključni račun za leto 2014.* Dostopno prek: <http://grosuplje.si/images/stories/Seje/2014%20-%202018/5.%20seja%20OS%2010.6.2015/Zakljucni%20racun%20za%20leto%202014.pdf> (1. avgust 2016)
37. *Zaključni račun za leto 2015.* Dostopno prek: <http://grosuplje.si/images/stories/Seje/2014%20-%202018/Zakljucni%20racun%202015.pdf> (1. avgust 2016)
38. Pfajfar, Nataša. 2008. *Financiranje kulturnih organizacij v Občini Trzič.* Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
39. Pinterič, Uroš. 2009. *Črna skrinjica političnih sistemov: uvod v politične sisteme in javne politike.* Ljubljana: Vega Press.

40. Rojc Štremfelj, Livija. 2007. *Financiranje gledaliških festivalov – primer Ane Desetnice*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede
41. Rudolf, Franček. 1997. Naš čas in ljubiteljska kultura. *Odsevanja* 28: 7.
42. Sabadin, Karin. 2016. *Kulturna politika v Sloveniji*. Koper: Fakulteta za humanistične študije.
43. Spahić, Besim. 2002. *Kulturni marketing: vidiki strateškomarketinškega premisleka kulture in umetnosti*. Ljubljana: Študentska založba.
44. *Statut Zveze kulturnih društev Grosuplje*. Dostopno prek: <http://kultura.si/Content/Images/ZKD%20Grosuplje%20-%20Statut%20ZKD%20Grosuplje%202015.pdf> (20. avgust 2016)
45. Teršar, Igor. 2007. *Decentralizacija, razdržavljenje in privatizacija na področju kulturnih dejavnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
46. UNESCO. 1969. *Cultural policy: a preliminary study*. Paris: Unesco.
47. Vilar, Ljubo. 2013. Srčno poslanstvo – od člana do predsednika. V *40 let Zveze kulturnih društev Grosuplje*, ur. Larisa Daugul, 18–19. Grosuplje: Zveza kulturnih društev Grosuplje.
48. West, Edwin G. 1985. *Subsidizing the Performing Arts*. Toronto: Ontario Economic Council.
49. West, Edwin G. 1986. *Arts Vouchers to Replace Grants*. London: Institute of Economic Affairs.
50. *Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture (ZUJIPK)*. Uradni list RS 75/1994. Dostopno prek: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3370> (15. julij 2016)
51. *Zakon o uresničevanju javnega interesa za kultura (ZUJIK)*. Uradni list RS 96/2002. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200296&stevilka=4807> (15. junij 2016)
52. Zorc Ramovš, Simona. 2013. Izobražujemo, oblikujemo in združujemo Grosuplje. V *40 let Zveze kulturnih društev Grosuplje*, ur. Larisa Daugul, 20–25. Grosuplje: Zveza kulturnih društev Grosuplje.
53. Zupan, Matic in Lavra Černigoj Blažko. 2014. *Nacionalni program za kulturo: 2014-2017: pot do novega modela kulturne politike*. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.
54. Zveza kulturnih društev Grosuplje. 2013. *40 let ZKD Grosuplje*. Grosuplje: Zveza kulturnih društev.

55. *Zveza kulturnih društev Grosuplje*. Dostopno preko: www.kultura.si/OZvezi/ (14. avgust 2016)
56. Žnidaršič Kranjc, Alenka. 1996. *Ekonomika in upravljanje neprofitne organizacije*. Postojna: Dej d.o.o.

Priloge

PRILOGA A: Intervju z Janezom Lesjakom, županom občine Grosuplje od 1998 do 2010 (23. avgust 2016)

1. Občino ste vodili kar tri mandate. Kakšna se vam zdi splošna ocena kulturne preskrbe v občini Grosuplje? Kako ocenjujete delo Zveze kulturnih društev Grosuplje, ki je v lanskem letu praznovala 40. letnico delovanja?

Najprej, kaj je dovolj sredstev za kulturo je težko vprašanje. Kultura se je najbolje izkazala, ko ni imela nič ali je bila celo preganjana (zatirana), ko ima preveč, se skomercializira, elitizira in odtuji od svoje baze (naroda v najširšem smislu), vse kar je vmes pa je stvar dojemanja, potreb in politike.

Občina je družbeno organizacijski nivo, ki pokriva predvsem široko bazo potreb vsega prebivalstva. Prioritete, so strogo pogojevane z razvitostjo družbe in območja. Občina Grosuplje je bila še nedolgo nazaj, nekje do leta 1980, relativno nerazvito, predvsem ruralno okolje. Za kulturni nivo so skrbeli (1) kino, krajevna kulturna društva in gasilci (resno mišljen). Predvsem vsak gasilski dom je imel v garaži za brizgalno, prostor za oder in klopi za gledalce. Več ali manj, v teh okoljih, kultura ni ljudje več niso potrebovali. Nekaj več se je dogajalo le v urbanih središčih, Grosuplje, Šmarje. A kdor je želel več in višji nivo kulture je odšel v Ljubljano. To je bil tudi največji problem, saj se v Grosupljem ni nič splačalo, kajti v Ljubljani je bilo vse bolje. Bližina Ljubljane je bila za razvoj in dejavnost Grosupeljske kulture velik problem.

O načinu in višini financiranja kulturne dejavnosti, so občine popolnoma avtonomne. Vse je prepuščeno trenutni politiki. V mojem času, smo se predvsem trudili, zagotoviti materialne pogoje delovanja kulture na terenu, obnovili in posodobili smo skoraj vse kulturne domove v krajevnih skupnostih. Strokovno delo in način razpolaganja s finančnimi sredstvi pa smo prepustili, profesionalizirani občinski krovni organizaciji za kulturo. Dejavnost se je dobra razvila na vseh nivojih in iz proračuna smo zagotavljali znatna sredstva. Mislim pa da na sedanje stanje ob praznovanju 40. letnice zveze kulturnih društev ne moremo biti ravno zadovoljni.

2. Ali menite, da so sredstva, namenjena za ljubiteljsko kulturo premajhna, optimalna ali prenizka? Kateri so po vašem razlogi, da sredstev ni več?

Sredstev ni nikoli dovolj, zato se morajo dejavnosti pač prilagajati trenutnim razmeram. V mandatu 2006-10, je bilo za kulturo v občini namenjeno največ sredstev, kar se je odrazilo na živahni dejavnosti na višjem nivoju, (gostovanja, koncerti, razne prireditve, ustanavljanje vrste pevskih in dramskih društev itd.) in tudi v širšem občinskem prostoru.

3. Ali je bilo vsakoletno usklajevanje finančnih sredstev za kulturo zahtevno? S kakšnimi izzivi ste se soočali?

Zaradi ostalih velikih obveznosti, več sredstev za kultur občina ni mogla zagotoviti. Poleg tega, je politična desnica s svojo premočjo v občinskem svetu vedno poskrbela, za zmanjševanje sredstev na tem področju in usklajevanja so bila skrajno naporna. Predvsem so bili proti profesionalizaciji in dvigu nivoja kulture na višjo raven.

4. Ali mislite, da občani in občanke občine Grosuplje za občinski vložek v kulturo dobijo kar največ? So bile kdaj v preteklosti izvedene analize in izmerjeni učinki finančnih vložkov za kulturo?

Kultura v občini nikoli ni bila ocenjevana v smislu zadovoljitve potreb občanov. Niti prej, danes, pa je glede na vse druge možnosti kulturne izživitve, to še toliko težje ali nemogoče.

5. Se vam zdijo finančna sredstva za kulturo smotrno porabljena?

Smotrnost porabe sredstev za kulturo v občini, se odrazi na vsebini in množičnosti raznih dejavnosti. V mojem času so bila vsekakor sredstva smotrno uporabljena.

6. Zakaj so se po vašem mnenju občinska sredstva namenjena ljubiteljski kulturi po letu 2010 začela iz leta v leto zmanjševati? So razlogi finančna kriza in recesija, sprememba oblasti na volitvah 2010, težavno merjenje uspehov/ dosežkov v kulturi ?

Da bodo sredstva za kulturo očitno zmanjšana, se je vedelo takoj po prevzemu oblasti s strani današnje politične strukture. Že v mojem času so nakazovali, kot svetniki s posegi v proračun, da se s tem obsegom dejavnosti in financiranja le te, ne strinjajo.

Po pravilu, desnica na oblasti za družbene dejavnost nima posluha. Poraba denarja na tem področju nima materialnih-vidnih (populističnih) rezultatov. Večina sredstev se investira v objekte in infrastrukturne objekte in zagotavljanje izpolnjevanja predvolilnih obljub, med temi pa razvoja in delovanja kulture ni nikoli.

V mojem mandatu so se borili proti izgradnje nove knjižnice s svojo zahtevo po novem zdravstvenem domu. Parola je bila: Kaj je pomembnejše, zdravje ali kultura?! Čeprav je bil vložek v kulturo bistveno manjši kot v zdravstvo. Vse ostalo, tudi recesija so samo dobri izgovori, za zmanjševanje sredstev. Občinski proračun se bistveno ni zmanjšal.

7. Ali se vam zdi trenutna organizacija kulturne preskrbe v občini primerna ali velja razmisliti o drugačni obliki organiziranosti (npr. javni zavod)?

Trenutna organiziranost kulture bi bila lahko dovolj uspešna, če bi imela podporo v občinskem vodstvu. Ustanovitev zavoda je samo birokratska poteza, ki k kvaliteti ne prispeva nič. Že tako premalo sredstva, se preobremeni s sredstvi za delovanje zavoda in v sredinah kot je naša, bi to porazno vplivalo na dejavnost.

8. Kje vidite možnost, da bi organizacije in društva pridobili dodatna sredstva poleg neposrednega financiranja iz občinskega proračuna (EU sredstva, razpisi, država)?

Poleg navedenih virov, je težko predvideti še kaka dodatna. V družbenih razmerah kot smo danes, kultura ne moremo več računati na sponzorje in donatorje, kot je to bilo v nekdanjem sistemu. Razmere se še slabšajo, saj tuji lastniki-gospodarstveniki za dejavnosti v okolju svojega delovanja, nimajo nikakršnega posluha. Ljubiteljska kultura bo vedno bolj odvisna od občinskih proračunov in predvsem entuziazma posameznikov. Vse ostalo pa bo se bo moralo profesionalizirati in za preživetje poskrbeti na trgu.

9. Občina Grosuplje je imela med letoma 2008 in 2011 veljavno sprejeto kulturno politično strategijo. Nov štiriletni načrt (2016-2019) je bil sprejet šele sredi leta 2016. Kako vi razumete odsotnost veljavne kulturne politike v občini v teh letih?

Kot sem že omenil, tej občinski vodilni ekipi in njeni politiki, je kultura nujno breme, temu primeren je tudi odnos do nje. Nimajo ne vizije ne strategije.

PRILOGA B: Intervju z Jelko Kogovšek, vodjo Urada za finance, gospodarstvo in družbene dejavnosti (25. avgust 2016)

1. Kakšna se vam zdi splošna ocena kulturne preskrbe v občini Grosuplje?

Kulturno dogajanje v občini je zadovoljivo.

2. Ali menite, da so sredstva, namenjena za ljubiteljsko kulturo premajhna, optimalna ali prenizka?

Menimo, da občina namenja za ljubiteljsko dejavnost dovolj sredstev. To se kaže v raznovrstni kulturni dejavnosti številnih kulturnih društev, ki delujejo v naši občini.

3. Ali je vsakoletno usklajevanje finančnih sredstev za kulturo zahtevno? S kakšnimi izzivi se soočate?

Občina ima sprejet pravilnik za dodeljevanje sredstev na področju kulture. Na osnovi javnega razpisa in sprejetega pravilnika se sredstva dodelijo društvom in ostalim kulturnim neprofitnim organizacijam do skupne višine sprejete v proračunu Občine Grosuplje za tekoče leto.

4. Ali mislite, da občani in občanke občine Grosuplje za občinski vložek v kulturo dobijo kar največ? So bile kdaj v preteklosti izvedene analize in izmerjeni učinki finančnih vložkov za kulturo?

Občina na osnovi letnih pa tudi polletnih poročil o dejavnostih tako društev kot ostalih organizacij v kulturi preverja porabo proračunskega denarja in skrbi, da je denar namensko porabljen. Sredstva se pogodbeno namenijo za programe in projekte za katere kulturne organizacije kandidirajo na javnih razpisih in jih morajo tudi realizirati. V primeru, da programi ali projekti niso realizirani organizacija ne prejme proračunskih sredstev oziroma jih mora vrniti. Občina je v sprejetih lokalnih programih (strategijah) in letnih načrtih kulturne dejavnosti opredelila ukrepe za doseganje posameznih ciljev in kvantitativne kazalce za preverjanje učinkovitosti lokalne politike na področju kulture. Tudi na tej osnovi se preverjajo finančni vložki za področje kulture.

5. Se vam zdijo finančna sredstva za ljubiteljsko kulturo smotrno porabljena?

Društva porabijo proračunska sredstva predvsem za honorarje umetniških vodij, potne stroške in drobni material. V večini se sredstva smotrno porabijo.

6. Zakaj so se po vašem mnenju občinska sredstva, namenjena ljubiteljski kulturi, po letu 2010 začela postopoma zmanjševati? So razlogi finančna kriza in recesija, sprememba oblasti na volitvah 2010, težavno merjenje uspehov/ dosežkov v kulturi?

Zmanjševanje sredstev je posledica vsesplošnega varčevanja proračunskih sredstev predvsem na tekočih odhodkih in tekočih transferih, saj se občinam v zadnjih letih zmanjšujejo prihodki iz naslova davčnih prihodkov. Zmanjšali so se tudi nekateri nedavčni prihodki.

7. Ali se vam zdi trenutna organizacija kulturne preskrbe (sploh kar zadeva ljubiteljsko kulturo) v občini primerna ali velja razmisliti o drugačni obliki organiziranosti (npr. javni zavod)?

Kar zadeva ljubiteljsko kulturo je ta organizirana v Zvezi kulturnih društev Grosuplje, kar je dobro. Občina že razmišlja in ustvarja pogoje za ustanovitev javnega zavoda, ki bi poleg kulturnega dogajanja v občini pokrival tudi turistično ponudbo, upravljanje kulturne in naravne dediščine in podobno.

8. Kje vidite možnost, da bi organizacije in društva pridobili dodatna sredstva poleg neposrednega financiranja iz občinskega proračuna (EU sredstva, razpisi, država)?

Vsekakor občina računa na državna in EU sredstva.

9. Občina Grosuplje je imela med letoma 2008 in 2011 veljavno sprejeto kulturno politično strategijo. Nov štiriletni načrt (2016-2019) je bil sprejet šele sredi leta 2016. Zakaj občina ni imela veljavne kulturne politike v občini v teh letih?

V letih, ko kulturna politika ni bila pokrita s strategijo, je občina sprejemala letne načrte kulturne dejavnosti.